

P

POMAGAMY

SOBIE

W PRACY

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna – Opole
Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Katowice

Pomagamy

sobie w pracy

Kwartalnik instrukcyjno-metodyczny

NR 3/1972

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

- WBP Katowice — **Andrzej Korzon, Gabriela Ociepka, Anna Radziszewska,
Maria Sitek.**
- WiMBP Opole — **Danuta Branicka, Mieczysław Faber, Teresa Jarząbek,
Janina Kościół, Danuta Woźniak.**

Analiza działalności bibliotek publicznych województwa opolskiego za rok 1971

1. Sieć bibliotek publicznych

W końcu 1971 r. na terenie województwa opolskiego działało 340 bibliotek, w tym:

- 1 — Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna
 - 10 — Powiatowych i Miejskich Bibliotek Publicznych
 - 4 — Powiatowe Biblioteki Publiczne
 - 3 — Miejskie Biblioteki Publiczne miast stanowiących powiaty
 - 17 — Miejskich Bibliotek Publicznych miast nie stanowiących powiatów
 - 3 — Osiedlowe Biblioteki Publiczne
 - 172 — Gromadzkie Biblioteki Publiczne
 - 130 — Filii bibliotecznych
- w tym :
- 89 — Filii Gromadzkich Bibliotek
 - 879 — Punktów Bibliotecznych
- w tym :
- 751 — punktów bibliotecznych na wsi.

Ponadto przy bibliotekach istnieje 17 Oddziałów dla dzieci, 197 bibliotek posiada lokale z czytelniami. Zgodnie z planem na przestrzeni roku 1971 powstały 4 nowe filie biblioteczne, 2 w mieście oraz 2 na wsi. Złe warunki lokalowe były przyczyną zlikwidowania 2 filii w miastach: Opole, Nysa. Ogólna liczba punktów bibliotecznych zwiększyła się o 6.

Jedna placówka biblioteczna przypada na 3120 mieszkańców.

Sytuacja lokalowa

W roku sprawozdawczym na 261 placówek wiejskich 62 posiada lokale, które w najbliższej przyszłości należałoby zmienić, ponieważ nie nadają się do dalszego użytkowania z uwagi na ciasnotę, zagrzybienie; 6 bibliotek posiada lokale niesamodzielne. W najgorszych warunkach pracują biblioteki powiatów: kluczborskiego, grodkowskiego i opolskiego.

Wg stanu z 31. XII. 1971 r. 121 bibliotek posiada lokale jednoizbowe bez czytelń.

W bardzo trudnych warunkach pracują PiMBP w Krapkowicach, Głubczycach, Strzelcach Opolskich. Są to placówki powiatowe nie posiadające czytelń.

Na przestrzeni ostatnich dwu lat powierzchnia użytkowa bibliotek zwiększyła się o 3148 m².

W miesiącu maju oddano do użytku 2 nowe budynki dla PiMBP w Oleśnie i Namysłowie. PiMBP w Grodkowie uzyskała lokal, który zaadaptowano do jej potrzeb. Poza tym 17 bibliotekom i filiom bibliotecznym zmieniono lokale na lepsze. Przeprowadzono 42 remonty lokali. W dalszym ciągu trwa 5 remontów kapitalnych bibliotek wiejskich.

Kadra bibliotekarska

W dniu 31. XII. 1971 r. biblioteki publiczne woj. opolskiego zatrudniały ogółem:

511 — pracowników działalności podstawowej

12 — pracowników administracyjnych

40 — pracowników obsługi

Spośród 511 pracowników działalności podstawowej

312 — to pracownicy etatowi

199 — pracownicy zatrudnieni w niepełnym wymiarze godzin, w pełnym wymiarze godzin pracowało 62% ogółu zatrudnionych. Wskaźnik zatrudnienia pracowników ryczałtowych w bibliotekach wiejskich waha się od 14—75%. W 6 powiatach województwa wynosi on ponad 60%. W powiecie kluczborskim 75%, krapkowickim, opolskim i strzeleckim — 73%, w głubczyckim 63%, raciborskim 61%.

Analizując kwalifikacje zawodowe kadry bibliotekarskiej należy stwierdzić, że w porównaniu do roku ubiegłego uległy one nieznacznej poprawie. Zmniejszyła się liczba pracowników posiadających wykształcenie podstawowe a wzrosła kadra kwalifikowana; w porównaniu do roku 1970 wzrost ten wyniósł 3,7%.

Kwalifikacje zawodowe pracowników działalności podstawowej ilustruje poniższe zestawienie:

Ogółem: — 511 pracowników.

Wykształcenie:

— wyższe bibliotekarskie	— 12
— wyższe	— 5
— studium bibliotekarskie	— 26
— średnie bibliotekarskie	— 121
— średnie ogólne	— 140
— podstawowe	— 207

W roku ubiegłym wymieniono 69 pracowników. Największe zmiany wystąpiły w powiatach opolskim i nyskim.

Zbiory biblioteczne

Ogólna liczba woluminów w bibliotekach publicznych województwa opolskiego na koniec roku sprawozdawczego wynosiła 2.323.753. W porównaniu z rokiem 1970 księgozbiory zwiększyły się o 125.748 woluminów. W roku 1971 zakupiono o 31.623 wol. więcej niż w roku 1970.

Jak z naszego rozeznania wynika większość bibliotek woj. opolskiego w roku sprawozdawczym posiadała dostateczne zabezpieczenie w budżecie na zakup książek. W 6 placówkach (PiMBP Grodków, PiMBP Koźle, PiMBP Olesno, PBP Opole, PiMBP Strzelce Opolskie, MBP Racibórz) wystąpiły istotne braki w kredytach przeznaczonych na zakup nowości wydawniczych. Nierównomierny przydział funduszy na zakup książek powoduje różny stopień napływu nowości wydawniczych do bibliotek.

Struktura księgozbioru kształtuje się następująco:

- literatura piękna dla dorosłych — 46,5%
- literatura piękna dla dzieci — 22,2%
- literatura z innych działów — 30,2%

Jak z powyższego zestawienia wynika ogólna struktura księgozbioru jest na ogół prawidłowa.

Treść	Tomów na 100 mieszkańców		Wydano zł na 100 mieszkańców		Zakup tomów na 100 mieszkańców	
	1970	1971	1970	1971	1970	1971
Woj. opolskie	208	219	295	439	13,6	16,4
Polska	172	180	285	325	12,8	13,4

Jak z powyższych danych wynika w roku sprawozdawczym zwiększyły się o 144 zł kwoty na zakup książek w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

Czytelnicy i udostępnianie zbiorów

W roku 1971 z bibliotek naszej sieci korzystało ogółem 228.822 czytelników, co stanowi 21,6% w stosunku do liczby mieszkańców. W tym czytelnicy w miastach stanowią 24,2%, zaś czytelnicy na wsiach 19,5% w stosunku do liczby mieszkańców. Tak więc nastąpił wzrost liczby czytelników o 8.276 osób, czyli o 3,7% w porównaniu z liczbą czytelników w r. 1970 i o 0,6% w odniesieniu do liczby mieszkańców.

Struktura czytelników wg wieku przedstawia się następująco:

- czytelnicy do lat 14 — 31,7%
- czytelnicy od lat 15—19 — 26,6%
- czytelnicy od lat 20—29 — 21,3%

- czytelnicy 30 lat i więcej — 17,1⁰/₀
- czytelnicy nieokreśleni — 1,3⁰/₀

W roku sprawozdawczym uległ niewielkiemu zmniejszeniu odsetek czytelników do lat 14, natomiast wzrósł procent czytelników od 15 do 19 lat.

W roku 1971 czytelnicy wypożyczyli ogółem 4.017,653 woluminów. W porównaniu z rokiem ubiegłym wypożyczenia zwiększyły się ogółem o 232.132 wol. Struktura wypożyczeń w bibliotekach kształtowała się następująco:

- literatura piękna dla dzieci — 39,7⁰/₀
- literatura piękna dla dorosłych — 44,8⁰/₀
- literatura niebeletrystyczna — 15,5⁰/₀

Jak wynika z powyższej analizy wypożyczenia literatury popularnonaukowej stanowią nadal zbyt mały procent.

Działalność oświatowa bibliotek

Wśród działalności oświatowej dominowała problematyka związana z:

- obchodami 50 rocznicy II-go Powstania Śląskiego,
- przygotowaniem do VI Zjazdu PZPR i obchodu 30 rocznicy powstania PPR,
- rocznicami literackimi (głównie 150 rocznicy urodzin Cypriana Kamila Norwida, 50 rocznicą śmierci Gabrieli Zapolskiej, 50 rocznicą urodzin K. Baczyńskiego,
- imprezami poświęconymi książce i czytelnictwu jak np.
 - a) Dni Oświaty, Książki i Prasy,
 - b) Dekada książki społeczno-politycznej „Człowiek — Świat — Polityka”,
 - c) Dni Książki Radzieckiej,
 - d) Dni Książki i Prasy Technicznej oraz Dni Książki Rolniczej.

Rok 1971 na odcinku działalności oświatowej w bibliotekach woj. opolskiego upływał pod znakiem upowszechnienia i propagandy książki społeczno-politycznej, rolniczej, regionalnej i współczesnej literatury beletrystycznej.

Przedsięwzięcia służące upowszechnianiu czytelnictwa to:

1. Ogólnopolskie konkursy czytelnicze typu: „Złoty kłós dla twórcy, srebrne dla czytelników”, Bliżej książki współczesnej”.
2. Konkursy wojewódzkie jak: „Co wiesz o krajach Trzeciego Świata”, „50-lecie III Powstania Śląskiego”.
3. Konkursy prowadzone przez PiMBP (ciekawsze):
 - Każdy członek ZMW — czytelnikiem biblioteki,
 - Członkowie ZMW — aktywnymi czytelnikami i propagatorami literatury,
 - „Najaktywniejszy czytelnik miesiąca — w czytelni naukowej”,
 - „Książka dla Ciebie”.

W zakresie form pracy z czytelnikiem dorosłym w r. 1971 dało się zauważyć pewne ożywienie. O ilości niektórych form pracy z czytelnikiem mówi poniższa tabela:

Spotkania		Odczyty		Wystawy	
1970	1971	1970	1971	1970	1971
372	371	910	991	3,478	3,802

I. WiMBP — OPOLE

Niektóre dane statystyczne dotyczące działalności bibliotek publicznych w 1971 r.

Lp.	P o w i a t	Liczba bibliotek z filiami		Liczba tomów na koniec r. 1971		Liczba tomów zakupionych w 1971 r. w tys.	
		ogółem	w tym na wsi	ogółem	w tym na wsi	ogółem	w tym na wsi
1	Brzeg	17	15	100,118	81,426	5,502	4,659
2	Głubczyce	22	19	150,590	79,520	10,412	6,950
3	Grodzów	17	15	95,405	65,213	5,337	3,361
4	Kluczbork	24	20	108,961	64,567	8,535	5,376
5	Koźle	28	20	221,065	131,180	16,462	9,165
6	Krapkowice	19	15	122,592	76,626	10,740	6,775
7	Namysłów	15	14	73,788	52,284	6,543	3,803
8	Niemodlin	15	14	101,170	60,221	8,789	6,067
9	Nysa	26	22	148,901	98,040	12,109	8,254
10	Olesno	20	18	116,165	80,532	6,738	3,775
11	Opole	39	38	195,183	176,843	7,608	7,479
12	Prudnik	21	18	147,583	85,403	12,123	7,216
13	Racibórz	19	18	115,279	106,106	10,456	10,221
14	Strzelce Op.	20	15	132,836	67,978	10,077	6,007
15	Brzeg - m.	8	—	105,736	—	12,900	—
16	Nysa - m.	9	—	116,165	—	7,914	—
17	Opole - m.	12	—	192,758	—	16,608	—
18	Racibórz - m.	9	—	99,170	—	6,262	—
	Woj. opolskie	340	261	2,323,753	1,225,939	174,915	89,108

I. WIMBP — OPOLE

**Niektóre wskaźniki dotyczące działalności
bibliotek publicznych w latach 1970—1971**

I.p.	P o w i a t	Liczba tom. na 100 mieszkańców		Zakupiono tomów na 100 mieszk.		Wyd. na zakup. książ. na 100 mieszk.		Liczba czytelników na 100 mieszk.	
		1970	1971	1970	1971	1970	1971	1970	1971
1	Brzeg	296	305	15,7	16,6	300	418	25,8	26,1
2	Głubczyce	217	225	11,8	17,9	265	407	16,1	16,5
3	Grodków	252	251	16,0	14,0	324	555	25,3	26,1
4	Kluczbork	137	187	13,5	14,3	250	349	16,0	16,5
5	Koźle	184	197	14,6	14,6	312	319	19,1	19,7
6	Krapkowice	189	207	12,0	18,2	305	358	14,0	14,5
7	Namysłów	189	205	15,3	17,7	357	389	19,5	20,3
8	Niemodlin	247	273	16,3	23,7	308	533	19,2	20,7
9	Nysa	205	218	15,6	17,8	351	469	27,4	26,5
10	Olesno	245	253	13,8	14,6	290	384	20,8	21,9
11	Opole	168	159	12,8	6,2	262	157	15,7	15,2
12	Prudnik	217	227	12,0	18,6	288	488	23,7	23,3
13	Racibórz	192	209	12,5	18,7	264	402	22,5	23,2
14	Strzelce Op.	166	174	11,1	13,1	210	316	17,4	19,1
15	Brzeg - m.	298	341	20,8	41,2	370	987	34,2	42,5
16	Nysa - m.	355	364	24,0	22,6	564	825	39,6	36,9
17	Opole - m.	206	221	7,7	19,0	241	936	20,1	20,5
18	Racibórz - m.	251	247	13,7	15,4	312	390	27,3	28,9
	Woj. opolskie	208	219	13,5	16,4	295	459	21,0	21,6
	POLSKA	172	180	12,8	13,4	285	325	20,3	20,8

I. WiMBP — OPOLE

Niektóre wskaźniki dotyczące działalności bibliotek publicznych
w 1971 r. w mieście i na wsi

Lp.	P o w i a t	% placówek czytelniami		Liczba wolum. na 100 mieszk.		Wydano zł na zakup książek na 100 mieszk.	
		miasto	wieś	miasto	wieś	miasto	wieś
1	Brzeg	50,0	95,3+	375	290+	668	574
2	Głubczyce	100,0	52,6	245	212	408	407
3	Grodków	—	66,6	301	250	574	279
4	Kluczbork	50,0	40,0	175	194	317-	375
5	Koźle	125	70,0	162--	250	309	329
6	Krapkowice	25,0--	26,6--	178	228	358	360
7	Namysłów	500,0+	42,8	192	204	551	319
8	Niemodlin	100,0	35,7	918+	184	1.419+	412
9	Nysa	75,0	59,0	257	208	500	455
10	Olesno	250,0	77,7	309	234	678	287
11	Opole	—	39,4	--	151-	—	158-
12	Prudnik	135,5	61,1	207	242	459	514+
13	Racibórz	—	44,4	—	208	—	425
14	Strzelee Op.	40,0	46,6	203	152	351	291
15	Brzeg - m	87,5	—	342	—	987	—
16	Nysa - m	55,5	—	363	—	825	—
17	Opole - m	50,0	—	221	—	936	—
18	Racibórz - m	44,4	—	247	—	390	—
	Woj. Opolskie	72,1	53,6	241	202	582	332

II. WiMBP — OPOLE

Niektóre wskaźniki dotyczące działalności bibliotek publicznych
w latach 1970—1971

Lp.	P o w i a t	Wypożyczono tomów na 100 mieszkańców		Liczba wypoży- czeń na 1 czyteln.		% wypożyczeń literatury nie- beletrystycznej	
		1970	1971	1970	1971	1970	1971
1	Brzeg	490,9	519,1	19,0	19,3	17,2	17,0
2	Głubczyce	222,4	222,0	14,0	13,4	11,8	12,5
3	Grodzów	448,9	439,9	17,7	16,9	13,7	15,5
4	Kluczbork	265,6	288,5	16,5	17,4	10,3	10,9
5	Koźle	339,5	344,8	17,7	17,4	11,7	12,5
6	Krapkowice	305,4	316,9	22,0	21,7	9,1	10,4
7	Namysłów	301,8	314,4	15,4	15,4	12,3	13,6
8	Niemodlin	318,6	359,0	16,6	17,3	15,3	14,7
9	Nysa	500	547,4	18,2	20,5	15,2	15,7
10	Olesno	306,7	326,6	14,7	15,1	14,7	17,7
11	Opole	233,4	226,7	14,9	14,8	12,6	12,6
12	Prudnik	363,9	409,1	15,3	17,5	14,4	12,6
13	Racibórz	367	378,9	16,2	16,2	13,6	15,3
14	Strzelce Op.	268,4	307,4	15,4	15,9	10,6—	9,9
15	Brzeg - m.	549,8	697,3	16,0	16,3	21,4	13,9
16	Nysa - m.	946+	928,8+	23,8	25,1	29,3	26,6
17	Opole - m.	339—	326,3	16,9	13,8	25,9	26,7+
18	Racibórz - m.	515,3	584,6	18,8	20,1	11,9	13,9
	Woj. opolskie	360,3	378,6	17,2	17,5	15,7	15,5
	POLSKA	387,1	401,5	19,1	19,3	16,2	16,7

+ oznacza najwyższy wskaźnik w szeregu
— najniższy wskaźnik w szeregu

Z historii bibliotek powiatu myszkowskiego

Nie wszystkie osiedla i miasta mają wielką przeszłość zapisaną w kronikach czy pamiętnikach. Uboga w odległe i wielkie wydarzenia kulturalne jest kronika pow. myszkowskiego, tym uboższa, że nie może szczycić się własną kulturą, tradycją czytelnictwa czy innymi rodzimymi zjawiskami kulturowymi.

W okresie międzywojennym nie było w Myszkowie biblioteki dostępnej dla szerszego ogółu społeczeństwa. Działająca w tym czasie przy SKO (Spółdzielcze Koło Oświatowe) biblioteka udostępniała wprawdzie książki ale tylko członkom spółdzielni spóżywców za opłatą 1 zł. miesięcznie. Nie wielki zbiór książek posiadała również organizacja „TUR” Towarzystwo Uniwersytetów Robotniczych) tu jednak nie było zbyt wielu odważnych do korzystania, jako że ustrój kapitalistyczny bardzo pilnował kto to śmie uczęszczać do biblioteki prowadzonej przez zniechęconą PPS. Nie trudno więc uzmysłwić sobie jak w takich warunkach mogło rozwijać się czytelnictwo nawet wśród wielkich miłośników książki.

Lata okupacji przerwały zupełnie i tak już bardzo skromną działalność upowszechniania czytelnictwa w Myszkowie. Placówki upowszechnienia zostały zamknięte, los książek nieznan.

Skończyły się lata okupacji. Przyszedł rok 1945. Na podstawie Uchwały z dnia 3 stycznia 1945 roku, Rada Ministrów postanawia, a Prezydium Krajowej Rady Narodowej zatwierdza co następuje: „Biblioteki i zbiory biblioteczne zarówno krajowe jak i znajdujące się za granicą, a będące własnością lub w posiadaniu Obywateli polskich, uznaje za narodowe mienie kulturalne, powołane do służenia dobru ogólnemu”.

Konstytucja PRL Art. 62 mówi:

1. Obywatele Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej mają prawo do korzystania ze zdobyczy kultury i do twórczego udziału w rozwoju Kultury Narodowej.

2. Prawo to zapewniają coraz szerszej: rozwój i udostępnianie ludowi pracującemu miast i wsi — bibliotek, książek, prasy itp.

Realizację powyższego rozpoczęła w roku 1949 Rada Gminna w Myszkowie. W maju tegoż roku powołana zostaje pierwsza w dziejach Myszkowa biblioteka dostępna dla wszystkich, bez względu na przynależność społeczną i religijną, pochodzenie społeczne — dla wszystkich miłośników słowa pisanego. Początki były trudne. Rozpoczęto pracę od postaw. Pod datą 1 maja 1949 roku widnieje pierwszy zapis w książce inwentarzowej, książek przydzielonych centralnie Gminnej Bibliotece Publicznej w Myszkowie.

Co wiemy o jej początkach — że mieściła się wówczas kątem w sali posiedzeń byłej gminnej rady narodowej z księgozbiorem liczącym 289 t. i że pierwszą kierowniczką była pani Eufenia Cieślowa obecnie pracująca jako nauczycielka w szkole podstawowej w Żarkach-Letnisku.

Od tej pory minęło lat 23. Skok przez całe 23 lata ale i zmiany wielkie. Kilka słów o bibliotece i kilka cyfr.

W roku 1949 Gminna Biblioteka Publiczna, jak to się już rzekło, posiadała na własność 289 t., 94 czytelników, dokonując 1.320 wypożyczeń w skali rocznej.

Rok 1950 zamyka się już cyfrą 1.140 książek aż 140 czytelnikami, którzy wypożyczyli aż 3.184 woluminy.

W tymże roku 1950 biblioteka otrzymuje samodzielny lokal sklepowy oczywiście wyposażony w meble, z tym tylko że meble sklepowe.

Rok 1951 pamiętny w dziejach Myszkowa bowiem Myszków awansuje do rangi miast, a w roku 1956 zostaje miastem powiatowym. Jest to dla biblioteki rok przełomowy w sensie organizacyjnym. Biblioteka otrzymuje prawa Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej. Rok za rokiem zbiory biblioteki rosną bardzo szybko, aby na koniec 1971 roku osiągnąć liczbę 23.463 tomy. Liczba czytelników wynosi 2.015 zaś wypożyczenia osiągają liczbę 39.348 t.

W historii biblioteki na szczególną uwagę zasługują następujące fakty, które zadecydowały o dzisiejszym jej obliczu: baza materialna, działalność upowszechnieniowa, no i rzecz najważniejsza — człowiek.

W roku 1957 biblioteka zaczyna działać na nowych już prawach — prawach PIMBP wynika to z podziału pow. zawierciańsko-myszkowskiego na dwa powiaty Zawiercie i Myszków. Rosną zadania. Biblioteka uzyskuje nowy dwuizbowy lokal, powiększa się kadra, wymagają instruktazu biblioteki terenowe, których w tym czasie działa w nowo utworzonym powiecie 10. Istniejąca sytuacja lokalowa nie sprzyja w realizowaniu stawianych bibliotece wymogów, wykonaniu planów i codziennej pracy z czytelnikiem.

W 1960 roku biblioteka zmienia już poraz trzeci lokal, który wtedy wydał nam się realizacją naszych skrytych marzeń. Był to bowiem lokal o czterech izbach o łącznej powierzchni 87 m. kw. Nie na długo. Nadchodzą DOKiP roku 1968. „Dni” których trwałym efek-

tem jest przydzielenie PiMBP 5-cio izbowego pomieszczenia w nowo-wybudowanym Domu Kultury w Myszkowie. Lokal uzyskaliśmy dzięki dużej pomocy WBP.

PiMBP posiada obecnie dużą bogato zaopatrzoną czytelnię dla dorosłych, nowoczesnie wyposażoną wypożyczalnię dla dorosłych, oddział dziecięcy i pokój do pracy dla instruktorów i działu opracowania. A to cieszy. Cieszą i każą spojrzeć jaśniej w przyszłość bibliotek również i takie sprawy jak: w miarę ustabilizowana kadra bibliotekarska systematycznie podnosząca swoje kwalifikacje, powolny prawdziwie ale systematyczny wzrost czytelników i wypożyczeń, a co najważniejsze to wzrost wypożyczeń literatury popularnonaukowej. Biblioteka zmienia swój system pracy, swój charakter działania z placówki upowszechniającej lekturę rozrywkową staje się placówką pomagającą w dużym stopniu uczącym się i doszkalającym — młodzieży i ludziom dorosłym.

W miarę rozwoju PiMBP w Myszkowie powstają i rozwijają się w powiecie nowe placówki jako biblioteki gromadzkie, rośnie liczba punktów bibliotecznych na wsi sołeckiej. I kiedy po podziale powiatów Zawiercie — Myszków przejęliśmy 10 placówek bibliotecznych i 10 punktów bibliotecznych to w tej chwili działa w naszym powiecie 17 placówek i 30 punktów bibliotecznych.

Księgozbiór wszystkich placówek terenowych łącznie z PiMBP liczy obecnie 106.311 tomów, w tym 29.411 literatury popularnonaukowej. Z bibliotek naszych korzysta rocznie (1971 r.) 10.614 czytelników a wypożyczenia sięgają liczby 201.260 tomów, z tej liczby 25.101 wypożyczonych tomów przypada na literaturę popularnonaukową.

Śluszne i celowe w naszym mniemaniu są zamierzenia naszych bibliotek: każdy mieszkaniec naszego miasta czy powiatu — naszym czytelnikiem, to hasło do którego realizacji dążymy od lat powoli systematycznie z uporem, poprzez różnorodne formy i metody pracy informacyjno-oświatowej.

Organizujemy spotkania autorskie z ciekawymi ludźmi, organizujemy wieczory dyskusyjne a naszymi gośćmi byli już: **p. Horodyński, A. Sarapata, red. Dziedzic, Tadeusz Borudzki, Andrzej Żeromski, mgr Umiński, Andrzej Soroczyński** i wielu innych.

Urządzono dziesiątki wystawek problemowych. Od lat rozwijamy użyteczną pracę informacyjno-bibliograficzną. Fakty z samego roku 1972 mówią już za siebie: 2374 odwiedzin w czytelni i 171 książek wypożyczonych w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych. Poza pracą mamy też swoje marzenia. Marzą nam się piękne czytelnie przy Miejskich Bibliotekach Publicznych, marzą nam się ładne lokale dla bibliotek gromadzkich z których kilka w powiecie myszkowskim pracuje wprost w fatalnych warunkach. Widzimy w swoich marzeniach w każdej najmniejszej nawet wsi sołeckiej dobrze pracujący

punkt biblioteczny. Są to wszystko marzenia, których urzeczywistnienia od lat nie możemy się doczekać.

Jesteśmy jednak optymistami, każe nam być nimi z roku na rok zwiększający się % czytelników w stosunku do ludności. W działalności naszych bibliotek przewiduje się rozszerzenie i doskonalenie usług bibliotecznych, wykonanie i realizowanie nałożonych nam planów gospodarczych, aby tym sposobem wypełniał program zadań ogólnokrajowych.

Janina Kościow

WiMBP — Opole

Gabriela Ociepka

WBP — Katowice

○ czym radzono w Szczecinie...

W dniach od 6 do 8 czerwca 1972 r. odbyła się w Szczecinie ogólnopolska konferencja poświęcona sprawom pomocy metodycznych, połączona z wystawą tychże, nadesłanych z terenu całego kraju.

Ekspozaty zgrupowane były w następujących działach:

- I. Organizacja i administracja bibliotek.
- II. Technika biblioteczna.
- III. Służba informacyjno-bibliograficzna.
- IV. Praca z czytelnikiem.

Dwa wygłoszone na konferencji referaty nie były wyczerpujące, gdyż nie poruszały problemu wykorzystania i przydatności praktycznej pomocy metodycznych, skupiając się na zagadnieniu opracowywania i kolekcjonowania ich w gabinetach metodycznych.

W trakcie dyskusji wyłonił się problem zasadniczy: co to jest pomoc metodyczna? Jak stwierdzili uczestnicy konferencji, do tej pory pojęcie to było traktowane zbyt ogólnie, swoim zasięgiem obejmowało zarówno pomoce służące do pracy z czytelnikiem jak również te, które usprawniają organizację pracy, administrowanie biblioteką

oraz pełnią rolę źródeł informacyjnych. W tej sytuacji pomocami metodycznymi mogłyby być wszystkie te materiały a nawet urządzenia (powielarki, selektory), które z popularyzacją czytelnictwa związane są już tylko pośrednio. Uczestnicy konferencji, po rozważeniu wielu propozycji, postanowili nazwą pomocy metodycznych objąć tylko to, co bezpośrednio służy bibliotekarzowi tj. jego doskonaleniu zawodowemu oraz prowadzeniu przez niego działalności kulturalno-oświatowej. Pomocami metodycznymi są więc: scenariusze wystaw, konspekty lekcji bibliotecznych, propozycje konkursów, quizów literackich, wzory plakatów, afiszy, ulotek, teksty montażu słowno-muzycznych itp.

Przyjmując tę definicję stwierdzono, że niektóre eksponaty znajdujące się na wystawie nie są pomocami metodycznymi w przyjętym przez ogół znaczeniu.

W dyskusji kilkakrotnie poruszono potrzebę wzajemnej informacji oraz sprawę techniki produkcji pomocy, badania ich użyteczności, określania zakresu.

Każda opracowana pomoc metodyczna musi być sprawdzona praktycznie w wybranej placówce, a jej późniejsze upowszechnienie uzależnione od osiągniętych efektów.

Konferencja szczecińska, jako pierwsza poświęcona zagadnieniu pomocy metodycznych, nie mogła przynieść spodziewanych wyników tzn. nie wskazała zdecydowanie materiałów, których opracowanie należy kontynuować i propagować w bibliotekach całego kraju.

Ze względu na zbyt dużą różnorodność zgromadzonych na wystawie eksponatów, w świetle przyjętej roboczej definicji pomocy metodycznych nie można ich było poddać jednolitej ocenie, w związku z czym postanowiono nie wyróżniać nagrodami żadnego typu pomocy. Zamiast konkursu, przedstawiciele poszczególnych województw prezentowali dowolnie wybraną przez siebie z wystawy pomoc metodyczną.

Konferencja, mimo że nie spełniła założonych zadań, osiągnęła inne pozytywne rezultaty:

- wskazała na konieczność ustalenia definicji pomocy metodycznych dla bibliotek,
- zorientowała w istniejących materiałach opracowywanych przez poszczególne biblioteki,
- postulowała wydanie bibliografii publikacji wojewódzkich,
- zwróciła uwagę na celowość utworzenia informatorium o pomocach metodycznych, co pozwoli na wykorzystanie dobrych pomysłów w szerszej skali niż to jest obecnie możliwe.

Oprócz wspomnianych wyżej problemów nie rozstrzygnięto zagadnienia koordynacji międzybibliotecznej przy opracowywaniu pomocy metodycznych oraz centralnego wydania najlepszych.

Wśród wielu pomocy zainteresował nas konspekt działania „Gabinetu kultury czytania” utworzonego przy MBP w Krakowie. Gromadzi się w nim materiały i opracowuje pisemne pomoce, których celem jest nauczanie umiejętnego, efektywnego korzystania ze współczesnej literatury popularnonaukowej i beletrystycznej. W jednym z najbliższych numerów naszego kwartalnika ukaże się artykuł Kolegów z Krakowa na ten temat.

Do popularyzacji wybrałyśmy blok materiałów na temat parków narodowych i adnotowany zestaw bibliograficzny „Książka o książce”. Wybrane materiały znajdują się w niniejszym numerze.

Zamykając nasze uwagi o konferencji chcielibyśmy raz jeszcze wyrazić słowa koleżeńskieg0 uznania dla pracowników WiMBP w Szczecinie i szczególnie gorąco podziękować za otrzymany katalog pomocy znajdujących się na wystawie. Traktujemy go bowiem jako pierwszy informator o pomocach opracowywanych przez biblioteki publiczne w kraju.

Ewa Dankowska

PiMBP — Świnoujście

PARKI NARODOWE w Polsce

(Lekcja biblioteczna dla klas VII-VIII).

Uwagi metodyczne:

Lekcja jest przeznaczona dla uczniów klas VII—VIII, którzy mają już za sobą lekcje na temat rodzajów i sposobów posługiwania się katalogami. Zespół dzieci powinien odpowiadać liczbie kartek z pytaniami — wówczas każde z dzieci pracuje indywidualnie. Jeśli jest to liczba przekraczająca zestaw pytań — tworzymy zespoły dwuosobowe i każda dwójka wspólnie przygotowuje jeden temat. Cały zespół nie powinien przekraczać 30—40 uczestników. Lekcja jest przewidziana na półtorej godziny lekcyjnej (75 min.).

Pomoce:

- wystawka „Parki narodowe w Polsce”, uwzględniająca tytuły książek potrzebnych do lekcji,
- mapka konturowa Polski, z oznaczonymi na niej parkami narodowymi.

Przebieg lekcji:

1. Powtórzenie wiadomości o układzie książek na półkach i sposobie korzystania z katalogów (10 min.).
2. Krótkie zaznajomienie dzieci z tematem lekcji, ukazanie piękna ojczyściej przyrody, zwrócenie uwagi na konieczność jej ochrony (5 min.).
3. Omówienie kartek z ćwiczeniami i rozdanie ich dzieciom (ewentualnie podział na grupy (5 min.).
4. Samodzielna praca dzieci — czytanie tekstów, redagowanie odpowiedzi. Bibliotekarka kontroluje, pomaga, udziela dodatkowych wyjaśnień (30 min.).
5. Odczytanie notatek i zebranie zdobytych przez dzieci wiadomości (20 min.).
6. Podsumowanie lekcji przez bibliotekarkę — omówienie prac, zwrócenie uwagi na odniesione przez dzieci korzyści (5 min.).

Parki Narodowe ujęte w lekcji:

1. Babiogórski Park Narodowy
2. Białowiecki Park Narodowy
3. Kampinoski Park Narodowy
4. Karkonoski Park Narodowy
5. Ojcowski Park Narodowy
6. Pieniński Park Narodowy
7. Słowiński Park Narodowy
8. Świętokrzyski Park Narodowy
9. Tatrzański Park Narodowy
10. Wielkopolski Park Narodowy.
11. Woliński Park Narodowy.

Bibliografia:

1. Arczyński S., Steć T.: **W Karkonoszach**. W-wa 1969
2. Burzyński R.: **Tam, gdzie orle gniazda**. W-wa 1969 (2 egz.)
3. Hoffowa M.: **Na Wybrzeżu Słowińskim**. W-wa 1969
4. Hoffowie M. i Z.: **Nad Wartą i Gopłem**. W-wa 1962
5. Jakubowski K.: **Ochrona przyrody nieożywionej i jej zasobów**. W-wa 1970.
6. Jaroszowa J., Witkowski A.: **W Górach Świętokrzyskich**. W-wa 1970
7. Karpiński J.J.: **Do Łysogór**. W-wa 1959
8. Karpiński J.J., Szczęsny T.: **Dwa przełomy**. W-wa 1957 (2 egz.)
9. Kasprzyk S.: **Woliński Park Narodowy**. W-wa 1962 (2 egz.)
10. **Mała Encyklopedia Przyrodnicza**. W-wa 1957
11. **Parki narodowe**. W-wa (b.r.) — 2 egz.
12. **Piękno, które chronimy**. W-wa 1957
13. Piskorski Cz.: **Wyspa Wolin i rejon kamiński**. W-wa 1953
14. Sajsse-Tobiczyk K.: **Na szczytach Tatr**. W-wa 1956
15. Wodziezka A.: **Na straży przyrody**. W-wa 1967 (3 egz.)
16. Wojterski T.: **Zielonym szlakiem polskiego wybrzeża**. W-wa 1957 (2 egz.).

1. Weź katalog alfabetyczny na literę W.
2. Wyszukaj książkę Adama Wodziezki pt. „Na straży przyrody”.
3. Zapisz autora, tytuł oraz redaktora naukowego.
4. Otwórz książkę na str. 92 i przeczytaj tekst zatytułowany „Rezerwaty” aż do słów „Wymieniono tutaj cenniejsze obiekty” na str. 95.
5. Odpowiedz na pytania:
— jak dzielimy rezerwaty; wymień kilka rezerwatów przyrody,
— co to są rezerwaty roślinne?

1. Weź katalog działowy — dział 57.
2. Wyszukaj książkę Adama Wodzicki pt. „Na straży przyrody”.
3. Zapisz autora, tytuł, wydawnictwo i sygnaturę.
4. Przeczytaj tekst od początku str. 12 do słów „...mogą być uznane za tzw. parki narodowe” na str. 13.
5. Odpowiedz na pytanie:
— **co jest przedmiotem działalności ochronnej?**

1. Weź katalog działowy — dział 5.
2. Wyszukaj „Małą Encyklopedię Przyrodniczą”.
3. Zapisz tytuł, wydawnictwo, miejsce i rok wydania.
4. Otwórz książkę na str. 773 i przeczytaj tekst dotyczący ochrony przyrody w Polsce.
5. Odpowiedz na pytanie:
— **jakie mamy obecnie w Polsce parki narodowe?**

1. Weź katalog działowy — dział 914.38.
2. Wyszukaj książkę Tadeusza Stecia pt. „W Karkonoszach”.
3. Zapisz autora, tytuł, wydawnictwo, miejsce i rok wydania oraz sygnaturę.
4. Otwórz książkę na str. 17 i przeczytaj tekst aż do końca str. 19.
5. Odpowiedz na pytania:
— **od kiedy myślano o ochronie przyrody w Karkonoszach?**
— **w którym roku powołano Karkonoski Park Narodowy?**

1. Weź z wystawki książkę pt. „Woliński Park Narodowy”.
2. Zanotuj autora, tytuł, wydawnictwo, rok wydania i nakładcę.
3. Przeczytaj tekst na str. od 5—6 oraz na str. 16.
4. Przekaż kolegom, czego dowiedziałeś się o Wolińskim Parku Narodowym.

1. Weź z wystawki książkę „Woliński Park Narodowy”.
2. Podaj, kto jest autorem rysunków i zdjęć w tej książce.
3. Przeczytaj tekst od str. 26 do str. 41.
4. Opowiedz kolegom, jakich poznałeś najważniejszych przedstawicieli flory i fauny Wolińskiego Parku Narodowego.

1. Weź katalog działowy — dział 914.38.
2. Wyszukaj książkę pt. „Nad Wartą i Gopłem”.
3. Zanotuj autora, tytuł, miejsce i rok wydania oraz wydawnictwo.
4. Otwórz książkę na str. 37 i przeczytaj rozdział zatytułowany „W Wielkopolskim Parku Narodowym” aż do końca str. 40.
5. Odpowiedz na pytania:
— **w którym roku powstał i jaki obszar zajmuje Wielkopolski Park Narodowy,**
— **czego dowiedziałeś się o roślinności i zwierzętach Parku?**

1. Weź katalog alfabetyczny na literę H.
2. Wyszukaj książkę Moniki Hoffowej pt. „Na Wybrzeżu Słowińskim”.
3. Zapisz autora, tytuł, miejsce i rok wydania, wydawnictwo oraz sygnaturę.
4. Otwórz książkę na str. 39 i przeczytaj tekst od początku rozdziału zatytułowanego „Najmłodszy Park Narodowy” do końca str. 31.
5. Odpowiedz na pytania:
— **jakie jeziora objęte zostały terenem Parku?**
— **jaka roślina jest ozdobą Parku — opisz jej wygląd.**
— **jakie rezerваты stworzono na Wybrzeżu Słowińskim,**

1. Weź katalog alfabetyczny na literę J.
2. Poszukaj książki J. Jaroszowej i A. Witkowskiego pt. „W Górach Świętokrzyskich”.
3. Zapisz autora, tytuł, miejsce i rok wydania, wydawcę oraz sygnaturę.
4. Przeczytaj tekst na str. 23 i odpowiedz na pytania:
 - w którym roku utworzono Świętokrzyski Park Narodowy?
 - wymień rezerваты leśne w Górach Świętokrzyskich,
 - jakie najsłynniejsze drzewo rośnie na terenie Świętokrzyskiego Parku Narodowego?

1. Weź katalog alfabetyczny na literę B.
2. Wyszukaj książkę Romana Burzyńskiego pt. „Tam, gdzie orle gniazda”.
3. Zapisz autora, tytuł, miejsce i rok wydania, wydawnictwo oraz sygnaturę.
4. Otwórz książkę na str. 19 i przeczytaj od słów „Najciekawszym pod względem przyrodniczym obszarem wyżyny jest dolina rzeki Prądnik...” aż do słów „...dziewięćsił beżiodygowy, który tu występuje jako duża, okazała rozgwiazda” str. 22.
5. Odpowiedz na pytania:
 - jakie charakterystyczne rośliny rosną na terenie Ojcowskiego Parku Narodowego i co o nich wiesz?
 - w jaki sposób wyjaśniona jest nazwa na Pieskowej Skale?

1. Weź z wystawy książkę pt. „Tam gdzie orle gniazda”.
2. Zapisz autora, tytuł oraz nazwiska trzech autorów fotografii.
3. Otwórz książkę na str. 24 i przeczytaj cały rozdział 3 pt. „W mrokach głębokich jaskiń” do końca str. 29.
4. Odpowiedz na pytania:
 - co to są tzw. schroniska?
 - jakie poznałeś gatunki zwierząt jaskiniowych i innych na terenie Ojcowskiego Parku Narodowego?
 - wymień najciekawsze jaskinie, doliny i wąwozy Ojcowskiego Parku Narodowego.

1. Weź katalog alfabetyczny na literę S.
2. Wyszukaj książkę Tadeusza Szczęsnego i Jana Jerzego Karpińskiego pt. „Dwa przełomy”.
3. Zapisz autorów, tytuł, wydawnictwo i rok wydania oraz sygnaturę.
4. Otwórz książkę na str. 112 i przeczytaj tekst aż do słów: „Po 33 latach walki — Pieniński Park Narodowy stał się rzeczywistością w Polsce Ludowej” na str. 115.
5. Opowiedz historię tworzenia Pienińskiego Parku Narodowego.

1. Weź z wystawy książkę pt. „Dwa przełomy”.
2. Zapisz autorów, tytuł i autora fotografii.
3. Otwórz książkę na str. 56 i przeczytaj tekst od słów „niedawne to czasy, kiedy na tutejszym terenie przebywały w pewnych porach niedźwiedzie...” do słów „Dzik, podobnie jak jeleni, jest na terenie Pienin zwierzyną przechodną, bez stałej ostoi” na str. 62.
4. Odpowiedz na pytania:
 - jakie zwierzęta żyją na terenie Pienińskiego Parku Narodowego?
 - co wiesz o życiu ryjówek, rzęsorek i zębielek?

1. Weź katalog alfabetyczny na literę W.
2. Wyszukaj książkę Teofila Wojterskiego pt. „Zielonym szlakiem polskiego wybrzeża”.
3. Zapisz autora, tytuł, wydawnictwo oraz sygnaturę.
4. Przeczytaj tekst od początku str. 117 do końca tekstu na str. 118.

5. Odpowiedz na pytanie:

— **jak należy się zachowywać na terenach objętych ochroną?**

1. Weź z wystawy książkę pt. „Zielonym szlakiem polskiego wybrzeża”.
2. Zapisz autora, tytuł, miejsce i rok wydania.
3. Przeczytaj tekst na stronach od 114 do 116.
4. Odpowiedz na pytania:

— **co wiesz o jeziorach: Łeba (Łebsko) i Gardno?**

— **wymień kilka wydm Kaszubskiego (teraz Słowińskiego) Parku Narodowego.**

1. Weź z wystawy książkę pt. „Na szczytach Tatr”.
2. Zapisz autora, tytuł, wydawnictwo, miejsce i rok wydania oraz sygnaturę.
3. Otwórz książkę na str. 223 i przeczytaj rozdział pt. „Tatrzański Park Narodowy”.
4. Opowiedz, czego dowiedziałeś się o Parku Tatrzańskim, co wiesz o historii jego tworzenia oraz wymień kilku działaczy najbardziej zasłużonych dla idei Tatrzańskiego Parku Narodowego.

1. Weź katalog działowy — dział 914.38.

2. Wyszukaj książkę Jerzego Jana Karpińskiego pt. „Do Łysogór”.

3. Zapisz autora, tytuł, miejsce i rok wydania oraz sygnaturę.

4. Przeczytaj tekst od str. 39 do końca str. 50.

5. Odpowiedz na pytania:

— **кто zajmował się badaniem roślinności Puszczy Jodłowej?**

— **czego dowiedziałeś się o najważniejszych drzewach Puszczy Jodłowej?**

1. Weź z wystawy książkę pt. „Wyspa Wolin i rejon kamiński.

2. Zapisz autora, tytuł, wydawnictwo, rok i miejsce wydania oraz sygnaturę.

3. Przeczytaj tekst od słów „Woliński Park Narodowy...” na str. 9 do końca str. 17.

4. Opowiedz kolegom o faunie Wolińskiego Parku Narodowego.

1. Weź z wystawy książkę pt. „Na straży przyrody”.

2. Przeczytaj rozdział na temat Białowieskiego Parku Narodowego od str. 50 do str. 54.

4. Odpowiedz na pytania:

— **wymień kilka zespołów leśnych na terenie Białowieskiego Parku Narodowego,**

— **jakie placówki badawcze działają na terenie Parku?**

1. Weź z wystawy książkę pt. „Parki Narodowe”.

2. Zapisz tytuł, miejsce wydania, wydawcę oraz sygnaturę.

3. Wyszukaj w książce rozdział dotyczący Kampinoskiego Parku Narodowego i przeczytaj go.

4. Opowiedz, czego dowiedziałeś się na temat tego parku.

1. Weź z wystawy książkę pt. „Piękno, które chronimy”.

2. Zanonotuj autora, tytuł, sygnaturę, wydawcę i rok wydania.

3. Otwórz książkę na str. 50 i przeczytaj tekst dotyczący Ligi Ochrony Przyrody.

4. Odpowiedz na pytanie: **jakim celem służy Liga Ochrony Przyrody?**

5. Pokaż kolegom najciekawsze zdjęcia przedstawiające pomniki przyrody podlegające ochronie.

1. Weź katalog działowy — dział 50.
2. Wyszukaj książkę pt. „Ochrona przyrody nieożywionej i jej zasobów”.
3. Zapisz autora, tytuł, wydawcę, miejsce i rok wydania oraz sygnaturę.
4. Przeczytaj tekst od str. 27 do str. 33.
5. Wymień niektóre zespoły obiektów przyrody nieożywionej w poszczególnych Parkach Narodowych.

1. Weź katalog działowy — dział 914.38.
2. Wyszukaj książkę pt. „Parki Narodowe”.
3. Zanotuj tytuł, sygnaturę i nakładcę.
4. Odszukaj i przeczytaj rozdział dotyczący Babiogórskiego Parku Narodowego.
5. Opowiedz, czego dowiedziałas się na temat tego Parku.

CHRONIMY PRZYRODĘ OJCZYSTĄ

(Quiz dla uczniów szkół podstawowych)

U w a g i :

Quiz jest przeznaczony przede wszystkim dla uczniów klas VII i VIII szkół podstawowych. Pomyślany został jako swego rodzaju sprawdzian wiadomości wyniesionych z lekcji bibliotecznej o parkach narodowych w Polsce. Potwierdza to fakt, iż literatura użyta do quizu pokrywa się z literaturą przygotowaną do przeprowadzenia lekcji bibliotecznej.

Przygotowano komplet 60 pytań, w tym:

- 15 zestawów po trzy pytania dla piętnastu uczestników quizu,
- 15 pytań dodatkowych na dogrywkę.

Każdy z uczestników losuje jedną kopertę i odpowiada na trzy pytania, punktowane przez jury od 0—5 punktów, w zależności od wartości odpowiedzi. Jeden uczestnik może więc zgromadzić maksimum 15 punktów. W wypadku uzyskania przez kilku uczestników quizu jednakowej ilości punktów, jury może zarządzić dogrywkę.

Literatura:

1. Arczyński S., Steć T.: **W Karkonoszach**. W-wa 1969
2. Burzyński R.: **Tam, gdzie orle gniazda**. W-wa 1969
3. Hoffowa M.: **Na Wybrzeżu Słowińskim**. W-wa 1969
4. Hoffowie M. i Z.: **Nad Wartą i Gopłem**. W-wa 1962
5. Jaroszowa J., Witkowski A.: **W Górach Świętokrzyskich**. W-wa 1970
6. Karpiński J.J., Szczęsny T.: **Dwa przelomy**. W-wa 1957
7. Kasprzyk S.: **Woliński Park Narodowy**. W-wa 1962
8. Kwapiszewski S.: **500 zagadek o Tatrach**. W-wa 1969
9. **Parki narodowe. „Kraj”** W-wa 1953
10. Sosnowski S.: **500 zagadek turystyczno-krajoznawczych**. W-wa 1963
11. Wodziczko A.: **Na straży przyrody**. W-wa 1967.

15 ZESTAWÓW PYTAŃ QUIZOWYCH

Zestaw I.

1. **Czy na terenie Tatrzańskiego Parku Narodowego wycina się drzewa i prowadzi odstrzał zwierzyzny?**
— W rezerwach częściowych dopuszcza się odstrzał dla celów naukowych i dla uzyskania okazów muzealnych. Stosowany też jest odstrzał redukcyjny lisów, zajęcy, jeleni i saren. Dopuszczalne jest też wycinanie drzew atakowanych przez korniki. Jest to niedopuszczalne w rezerwach ścisłych.
2. **Podaj, jakie parki narodowe znajdują się nad morzem?**
— Nad morzem znajdują się: Woliński Park Narodowy i Słowiński Park Narodowy.
3. **Co to jest park narodowy?**
— Park narodowy to duży obszar (w Polsce powyżej 500 ha), na którym chroniona jest cała przyroda ze względu na jej szczególne wartości przyrodnicze, krajobrazowe, naukowe i historyczno-kulturalne.

Zestaw II.

1. **Co oznacza skrót „TANAP”?**
— „TANAP” to Tatrzański Narodowy Park — park tatrzański na terenie Czechosłowacji.
2. **Gdzie w Polsce rośnie największy okaz drzewa mamutowego (sekwoi)?**
— Największy okaz drzewa mamutowego rośnie w Słonecznej Dolinie w Górach Bukowych, pięknym rejonie turystycznym Pomorza Zachodniego w okolicach Szczecina.
3. **Wymień dwa największe jeziora znajdujące się w obrębie Słowińskiego Parku Narodowego.**
— Największe jeziora Wybrzeża Słowińskiego — to: Gardno i Łębsko.

Zestaw III.

1. **Który park był pierwszym parkiem narodowym na terenie Polski?**
— Pierwszym parkiem narodowym na terenie Polski był Białowiecki Park Narodowy (1947 r.)
2. **Gdzie rośnie „Dąb Jagielly”?**
— Potężny „Dąb Jagielly” rośnie w głębi Puszczy Białowieckiej i liczy ponad 600 lat.
3. **Wymień 3 gatunki storczyków rosnących w Wolińskim Parku Narodowym.**
— gnicznik leśny
podkolan biały
kruszczyk rdzawoczerwony
storzan bezlistny
miodokwiat krzyżowy
wątlik jednoliści
żłobik koralkowaty
tajeża jednostronna
buławik czerwony.

Zestaw IV.

1. **Jaki park narodowy znajduje się na wyspie?**
— Na wyspie Wolin znajduje się Woliński Park Narodowy, słynący z pięknych, urwistych brzegów Bałtyku.
2. **Z którym poetą kojarzy się olbrzymi dąb w parku w Miłostawiu, pow. Września?**
— Olbrzymi okaz dębu liczącego kilkaset lat nosi imię Juliusza Słowackiego.
3. **Jaki obszar zajmuje Słowiński Park Narodowy?**
— Słowiński Park Narodowy zajmuje obszar 18.069 ha, w tym rezerwy ścisłe około 5440 ha.

Zestaw V.

1. **W jakim parku narodowym żyją żubry?**
— Żubry żyją w Białowieskim Parku Narodowym.
2. **Co to jest rezerwat?**
— Rezerwat to obszar (w Polsce do 500 ha) podlegający ochronie, o szczególnych warunkach przyrodniczych lub krajobrazowych. Rezerwatami są np. resztki pierwotnych lasów, zbiorowiska roślinności stepowej, gniazdowiska rzadkich ptaków, ostoje zwierzyny itp. W rezerwach ścisłych nie dokonuje się żadnych czynności gospodarczych, w rezerwach częściowych działalność ta jest ograniczona.
3. **Wymień jeziora pochodzenia polodowcowego położone w obrębie Wolińskiego Parku Narodowego.**
— W obrębie Wolińskiego Parku Narodowego znajdują się 4 jeziora pochodzenia polodowcowego: Gardno, Warnowskie, Czajcze, Domyśłowskie.

Zestaw VI.

1. **W jakim parku narodowym leży Morskie Oko?**
— Morskie Oko leży w Tatrzańskim Parku Narodowym.
2. **Co to jest pomnik przyrody?**
— Pomnik przyrody — to pojedynczy twór przyrody podlegający ochronie, m.in. okazałe stare drzewa (np. cis w Henrykowie na Dolnym Śląsku, dąb „Bartek” w Bartkowie koło Zagnańska), zabytkowe głązy narzutowe (np. Diabelski Kamień w Borach Tucholskich), jaskinie (np. w Ojcowie).
3. **Gdzie mieści się muzeum Świętokrzyskiego Parku Narodowego?**
— Muzeum Świętokrzyskiego Parku Narodowego mieści się na Świętym Krzyżu.

Zestaw VII.

1. **Dolina Prądnika, grotty i jaskinie, skalki — o jakim parku mowa?**
— o Ojcowskim Parku Narodowym. Przebiega tędy popularny szlak turystyczny „Orlich Gniazd”.
2. **Gdzie leży „Kruczy Kamień”?**
— „Kruczy Kamień” — to rezerwat przyrody w Lubawce powiat Kamienna Góra. Znajdują się tu porfirowe urwiska skalne, porośnięte różnorodnym lasem mieszanym.
3. **W którym roku został utworzony Świętokrzyski Park Narodowy?**
— Świętokrzyski Park Narodowy został utworzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 1. IV. 1950.

Zestaw VIII.

1. **Przez których z parków narodowych zorganizowano słynny spław łodziami?**
— Przez Pieniński Park Narodowy. Odmianą atrakcją jest tutaj spław łodziami na Dunajcu.
2. **Gdzie znajduje się skała, którą według legendy diabeł postawił na opak?**
— Skałą, którą wg legendy diabeł postawił na opak, zwężonym końcem do ziemi, a szerszym, podstawą, do góry, jest „Maczuga Herkulesa” w Dolinie Prądnika w Ojcowskim Parku Narodowym.
3. **Wymień trzy pasma górskie w Górach Świętokrzyskich.**

— Pasma Łysogórskie
 „ Klonowskie
 „ Masłowskie
 „ Zgórskie
 „ Daleszyckie
 „ Cisowskie
 „ Orłowińskie

Pasma Ociesckie
 „ Jeleniowskie
 „ Iwaniskie
 „ Dymińskie
 „ Postawickie
 „ Zelekowski
 „ Chęcińskie

Zestaw IX.

- 1. Fragmentem jakiego parku narodowego jest Puszcza Jodłowa?**
 — Puszcza Jodłowa jest fragmentem Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Znajdują się tu rozległa gołoborza Łysogór z rzadką roślinnością, śladami prastarego górnictwa i hutnictwa.
- 2. Gdzie znajduje się zespół 12 głazów zwanych „Dwunastoma Apostołami”?**
 — Na stromym wybrzeżu pod Puckiem znajduje się zespół olbrzymich głazów nazwanych „Dwunastoma Apostołami”. Skąły te są rezerwatem przyrody.
- 3. Wymień trzy doliny Ojcowskiego Parku Narodowego.**
 — Dolina Prądnika
 „ za Krakowską Bramą
 „ Sąspowska
 „ Jamki
 „ Bolechowicka.

Zestaw X.

- 1. Jaki park narodowy znajduje się na Dolnym Śląsku?**
 — W zachodniej części Sudetów utworzono Karkonoski Park Narodowy, słynny ze wspaniałych kotłów polodowcowych (Śnieżne Kotły), pięknych lasów, hal i górskich kwiatów.
- 2. Co to są „Błędne Skały” i gdzie się znajdują?**
 — „Błędne Skały” to oryginalny labirynt skalny w Górach Stołowych. Jest to olbrzymia ilość różnorodnych szczelin, korytarzy i wąwozów tworzących labirynt różnorodnych przejść.
- 3. Wymień dwie największe jaskinie Ojcowskiego Parku Narodowego.**
 — Jaskinia Łokietka
 Jaskinia Zbójcka.

Zestaw XI.

- 1. Jaki park narodowy znajduje się w województwie poznańskim?**
 — W województwie poznańskim znajduje się Wielkopolski Park Narodowy. Zachowały się tu stare drzewostany, a malownicze jeziora leśne z unikalnymi okazami ptaków zwiększają wartości krajoznawcze parku.
- 2. Gdzie, niedaleko Krakowa, 80 metrów pod ziemią mamy pomnik przyrody?**
 — Tym pomnikiem przyrody jest słynna „Grota Kryształowa” w kopalni soli w Wieliczce koło Krakowa. Ten piękny obiekt turystyczny, na głębokości 80 m pod ziemią, ma sklepienie i wszystkie ściany pokryte kryształami soli.
- 3. Wymień trzy gatunki drzew rosnących w Wielkopolskim Parku Narodowym.**
 — Sosna, dąb, grab, brzoza, osika, lipa.

Zestaw XII.

- 1. Jaki park narodowy znajduje się niedaleko Warszawy?**
 — Niedaleko Warszawy znajduje się Kampinoski Park Narodowy, pozostałość dawnych puszczy mazowieckich.

2. **W którym z parków narodowych znajdują się następujące grupy skalne: Piłgrzymy, Słonecznik, Kukulcze Skąły, Sokolmnik, Końskie Iby?**
— Te grupy skalne znajdują się w Karkonoskim Parku Narodowym?
3. **Wymień trzy jeziora znajdujące się na terenie Wielkopolskiego Parku Narodowego.**
 - Jezioro Góreckie
 - „ Skrzyńka
 - „ Dudzyńskie
 - „ Dymaczewskie
 - „ Witobelskie.

Zestaw XIII.

1. **Czy zakaz polowania na kozice i świstaki ustanowiono przed czy po pierwszej wojnie światowej?**
— Zakaz ten został ustanowiony przed I wojną światową w 1869 r.
2. **Które parki narodowe znajdują się w górach?**
 - Tatrzański Park Narodowy
 - Pieniński Park Narodowy
 - Karkonoski Park Narodowy
 - Babiogórski Park Narodowy
 - Świętokrzyski Park Narodowy.
3. **Kiedy i przez kogo został wydany pierwszy dekret chroniący karkonoskie lasy?**
— W 1356 r. przywilej Karola IV i Anny Świdnickiej dla miast i stanów Księstwa Świdnicko-Jaworskiego zawierał punkt, mówiący, że „... lasy i gaje koło ...Jeleniej Góry ...oraz wszystkie inne lasy, gaje i górskie puszcze ...nie będą sprzedawane lecz pozostawione i zachowane w ich dotychczasowym stanie oraz nie będzie się ich trzebić i nowych wsi zakładać”.

Zestaw XIV.

1. **Gdzie na Pomorzu Zachodnim mamy dwa stare cisy noszące imię jednego z pierwszych królów polskich?**
— W Nowogardzie województwa szczecińskiego rosną dwa stare cisy nazwane „Cisami Bolesława Chrobrego”.
2. **Wymień parki narodowe leżące na nizinach:**
 - Białowiecki Park Narodowy
 - Kampinoski Park Narodowy
 - Wielkopolski Park Narodowy.
3. **Jaki obszar zajmuje Pieniński Park Narodowy (można się pomylić o 300 ha)?**
— Pieniński Park Narodowy zajmuje obszar 2708 ha.

Zestaw XV.

1. **Gdzie rosną dęby: „Lech”, „Czech” i „Rus”?**
— Dęby „Lech”, „Czech” i „Rus” — to stare dęby z rogalińskiego parku — rezerwatu. Oprócz nich jest wyjątkowo dużo, bo aż 786 bardzo starych dębów. Nazywane są one wszystkie „Dębami Rogalińskimi” i są największym skupiskiem starych dębów w Polsce.
2. **Wymień nadmorskie parki narodowe.**
 - Woliński Park Narodowy
 - Słowiński Park Narodowy.
3. **Podaj datę utworzenia Pienińskiego Parku Narodowego.**
— Pieniński Park Narodowy został utworzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30. X. 1954.

Pytania dodatkowe (dogrywki).

1. **W którym roku został utworzony Karkonoski Park Narodowy?**
— Karkonoski Park Narodowy został powołany rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 16. I. 1959.
2. **Jaką powierzchnię zajmuje Karkonoski Park Narodowy?**
— Karkonoski Park Narodowy zajmuje powierzchnię 5561 ha (z tego na rezerwat ścisły przypada 1758 ha).
3. **Wymień trzy gatunki fauny Ojcowskiego Parku Narodowego.**
— Nietoperze (podkowiec mały, nocek duży, nocek orzęsiony), sowy, drozd skalny (nagórnik), pluszcz, pliszka górską, padalec, wąż gniewosz (miedzianka), pomrów błękitny (gatunek ślimaka).
4. **Wymień trzy wąwozy w Ojcowskim Parku Narodowym.**
— Wąwóz Korytania
„ Straszdyło
„ Błotny Dół
„ Jar Kobyłański (Karniowicki).
5. **Wymień dwa najwyższe szczyty Gór Świętokrzyskich:**
— Łysica — 611 m n.p.m.
Łysa Góra — 592 m n.p.m.
6. **Wymień trzy rezerваты na terenie Świętokrzyskiego Parku Narodowego.**
— Rezerwat modrzewia polskiego na Chelmowej Górze,
„ cisa w Radomicach,
„ w Majdanie koło Bliżyna,
„ leśno-krajoznawczy w Ciechosłowicach,
rezerваты geologiczne w Kodzielni, Śluchowicach, Zelejowej i Miedziance koło Chęciny,
rezerваты leśne w Zamczysku koło Widełek, na Świniej Górze koło Suchedniowa.
7. **W którym roku został utworzony Woliński Park Narodowy?**
— Woliński Park Narodowy został utworzony na mocy uchwały Rady Ministrów PRL z dnia 3. III. 1960.
8. **Wymień trzy rezerваты ścisłe na terenie Słowińskiego Parku Narodowego.**
— Rezerwat „Solnisko”
„ „Jezioro Lubiawskie”
„ „Janiewickie Bagno”.
9. **Wymień trzech przedstawicieli fauny Pienińskiego Parku Narodowego.**
— Ryś, jelen, sarna, borsuk, lis, kuna, orzeł, orlik, myszołów, rybołów, pluszcz, puchacz, płochacz alpejski, pomurnik.
10. **Co oznacza skrót PROP?**
— Państwowa Rada Ochrony Przyrody.
11. **Na jakie grupy dzielimy rezerваты w zależności od przedmiotu ochrony (wymień przynajmniej cztery)?**
— rezerваты krajobrazowe
„ przyrody nieożywionej (geologiczne)
„ leśne
„ roślinne (florystyczne)
„ stepowe
„ torfowiskowe
„ wodne
„ zwierzęce (faunistyczne).
12. **Jakie są zadania ochrony przyrody?**
— a) zachowanie pozostałości przyrody pierwotnej, ważnych ze względów naukowych, estetycznych, historycznych — pamiątkowych,

- b) utrzymanie sił żywej przyrody i zabezpieczenie trwałości użytkowania zasobów przyrody nieożywionej,
- c) uzdrowienie i odnowienie spustoszonych krajobrazów,
- d) współpraca z Międzynarodową Unią Ochrony Przyrody i jej Zasad.

13. **Podaj datę utworzenia Białowieckiego Parku Narodowego.**
— Białowiecki Park Narodowy został utworzony na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27. XI. 1947.
14. **Jaki obszar zajmuje Ojcowski Park Narodowy?**
— Ojcowski Park Narodowy zajmuje obszar 1675 ha.
15. **Wymień pięć gatunków ptaków zamieszkujących Woliński Park Narodowy.**
— Orzeł bielik, mewa, czajka, perkoz, kormoran, krogulec, myszółw, nurek, dzika kaczka, dzika gęś, bączek.

PARKI NARODOWE

(Zestaw bibliograficzny)

1. Arczyński S., Steć T.: **W Karkonoszach.** W-wa 1969.
2. Borowicz S.: **Zagadnienia glicboznawczo-siedliskowe Wolińskiego Parku Narodowego.** Szczecin 1969.
3. Brocki Z., Szubzda W.: **Polskie wybrzeże.** W-wa 1954.
4. Burzyński R.: **Tam, gdzie orle gniazda.** W-wa 1969.
5. Czeakańska M.: **Na wielkim szlaku jezior.** W-wa 1963.
6. Czeakańska M.: **Z biegiem Odry.** Wyd. 2. Poznań 1947.
7. Czelný A.: **Między Odrą i Nysą.** Wrocław 1961.
8. Ferencs B.: **Ochrona gatunkowa zwierząt w Polsce.** W-wa 1957.
9. Frankowski J.: **Kołobrzeg i okolice.** Przewodnik Turystyczny. W-wa 1952.
10. Garczyński T.: **Mazowsze.** W-wa 1954.
11. **Góry Świętokrzyskie** — album. W-wa 1953.
12. Hoffowa M.: **Na Wybrzeżu Słowińskim.** W-wa 1969.
13. Hoffowie M. i Z.: **Nad Wartą i Gopłem.** W-wa 1962.
14. Jakubowski K.: **Ochrona przyrody nieożywionej i jej zasobów.** W-wa 1970.
15. Jarosz S.: **Krajobrazy Polski i ich pierwotne fragmenty.** W-wa 1954.
16. Jarosz S.: **Parki Narodowe i rezerваты przyrody.** W-wa 1951.
17. Jaroszowa J., Witkowski A.: **W Górach Świętokrzyskich.** W-wa 1970.
18. Jaškowiak F.: **Wielkopolski Park Narodowy.** Poznań 1960.
19. Karpiński J.J.: **Białowiecki Park Narodowy.** W-wa 1961.
20. Karpiński J.J.: **Do Łysogór!** W-wa 1959.
21. Karpiński J.J.: **O naszych zwierzętach chronionych.** W-wa 1953.
22. Karpiński J.J.: **Puszcza Białowiecka.** W-wa 1953.
23. Karpiński J.J.: **W dolinie orlich gniazd.** W-wa 1962.
24. Karpiński J.J.: **W Pieninach.** W-wa 1957.
25. Karpiński J.J.: **W prastarej puszczy.** W-wa 1955.
26. Karpiński J.J., Szczęśny T.: **Dwa przełomy.** W-wa 1957.

27. Kasprzyk S.: **Woliński Park Narodowy**. W-wa 1962.
28. Klima F.L., Tokarski Z.: **500 zagadek geograficznych**. Kalejdoskop geograficzny. W-wa 1961.
29. Krygowski W.: **Bieszczady**. Wyd. 4. W-wa 1967.
30. Kwapiszewski S.: **500 zagadek o Tatrach**. W-wa 1969.
31. Kwiek T.: **Pomorze Zachodnie**. W-wa 1956.
32. Łukaszewicz K.: **Zwierzęta wytopione**. W-wa 1958.
33. Malczewski R.: **Tatry i Podhale**. Poznań (br.).
34. **Mała Encyklopedia Przyrodnicza**. W-wa 1957.
35. Nowakowski J.T.: **Owady minujące wyspy Wolina i półwyspu Dziwnowskiego**. Poznań 1954.
36. Nyka J.: **Pieniny**. Przewodnik turystyczny. Wyd. 2. W-wa 1966.
37. Orłowicz M.: **Sudety**. W-wa 1949.
38. Pieńkowska H., Staich T.: **Drogami skalnej ziemi**. Podtatrzańska wiończęga krajoznawcza. Kraków 1936.
39. **Piękno, które chronimy**. W-wa 1957.
40. Piskorski Cz.: **Międzyzdroje i okolice**. W-wa 1958.
41. Piskorski Cz.: **Pomorze Koszalińskie**. W-wa 1961.
42. Piskorski Cz.: **Wyspa Wolin i rejon kamiński**. W-wa 1953.
43. Piskorski Cz.: **Zachodnie wybrzeże polskiego Bałtyku**. W-wa 1950.
44. Pożaryski W.: **Góry Świętokrzyskie**. W-wa 1958.
45. **Problemy organizacyjne i naukowe ochrony przyrody**. W X rocznicę utworzenia Wolińskiego Parku Narodowego. Cz. 1 (Materiały przedkonferencyjne). Szczecin 1970.
46. **Problemy organizacyjne i naukowe ochrony przyrody**. W X rocznicę utworzenia Wolińskiego Parku Narodowego. Cz. 2 (Materiały pokonferencyjne). Szczecin 1970.
47. Puchalski W.: **Rok w puszczy**. Lato, wiosna, zima, jesień. W-wa 1960.
48. Radwańska-Paryska Z.: **Rośliny tatrzańskie**. W-wa 1961.
49. Radwańska-Paryska Z.: **Mozaika tatrzańska**. W-wa 1956.
50. Reychman J.: **Podhale**. W-wa 1949.
51. Sajsse-Tobiczyk K.: **Na Pomorzu Zachodnim**. W-wa 1963.
52. Sajsse-Tobiczyk K.: **Na szczytach Tatr**. W-wa 1956.
53. Sajsse-Tobiczyk K.: **Pod wierchami Tatr**. Wyd. 2. W-wa 1960.
54. Skrzypek E., Ordyński W.: **Polska w krajobrazach**. Wyd. 2. W-wa 1964.
55. Smolarski M.: Kazimierz Janowiec. **Puławy. Nałęczów**. W-wa (br.).
56. Sokołowski J.: **W Wielkopolskim Parku Narodowym**. W-wa 1960.
57. Sosnowski S.: **500 zagadek turystyczno-krajoznawczych**. W-wa 1963.
58. Szczęsny T.: **Parki narodowe**. W-wa 1952.
59. Świejkowski L.: **Ochrona roślin w Polsce**. Łódź 1956.
60. **Tatrzański Park Narodowy**. Kraków 1962.
61. **Tatrzański Park Narodowy**. Mapa turystyczna 1 : 30.000. W-wa 1968.
62. Urbański J.: **Wielkopolski Park Narodowy**. Poznań 1955.
63. Wernerowa J.: **500 zagadek zoologicznych**. W-wa 1964.
64. Wiktor J.: **Pieniny i ziemia sądecka**. Wyd. 2. Kraków 1958.
65. Wodziczko A.: **Na straży przyrody**. W-wa 1967.
66. Wojterski T.: **Zielonym szlakiem polskiego wybrzeża**. W-wa 1957.
67. **Woliński Park Narodowy**. (Folder). Międzyzdroje (br.).
68. **Ziemia Lubuska**. Praca zbiorowa pod red. M. Szczanieckiego, St. Zajchowskiej. Poznań 1950.
69. **Ziemia szczecińska**. (Teksty:) Antoni Walaszek (i in.). Oprac. J. Skarbowskiego. Kraków 1969.
70. Zwoliński T.: **Tatry**. Wyd. 12. W-wa 1966.

PARKI NARODOWE

(Scenariusz wystawki)

Temat wystawki: Parki Narodowe w Polsce.

Celem jej jest popularyzacja zagadnień ochrony przyrody, przede wszystkim w środowisku młodzieży szkolnej.

Ekspozycja: Wystawka jest umieszczona na dużej macie słomianej. Tłem są konturowe granice Polski.

W górnej części maty jest umieszczony duży napis tytułowy wystawy:

PIĘKNO, KTÓRE CHRONIMY

Przy opracowaniu tej wystawki opieramy się wyłącznie na posiadanych przez bibliotekę widokówkach z parków narodowych w całej Polsce (np. dąb „Bartek” w Górach Świętokrzyskich, Maczuga Herkulesa w Ojcowskim Parku Narodowym, Dęby Rogalińskie w Wielkopolskim Parku Narodowym itd). Każdy z parków narodowych został uwieczniony na wielu widokówkach, toteż nie powinno z tym być problemów.

W wypadku jeśli biblioteka nie posiada takich widokówek, można wykorzystać wycinki z czasopism „Przyroda Polska” i „Poznaj swój Kraj”. Pod każdą widokówką należy sporządzić bardzo starannym piśmem opis zdjęcia.

W pasie środkowym i po prawej stronie wystawki należy w dwóch odcinkach umieścić następujący tekst:

„Uświadomić sobie należy, że naród, który mogąc chronić powierzone mu przez przyrodę dokumenty naukowe doprowadza do ich unicestwienia, zasługuje słusznie na należne mu miano narodu barbarzyńskiego.

... Podobnie więc jak historyk chroni od zniszczenia dokumenty, będące jedynymi dowodami rzeczowymi w jego rozumowaniach, tak i geolog powinien, o ile leży to w jego mocy, ochraniać te przedmioty i zjawiska, które dzięki swym osobliwym cechom wyróżniają się jako jedyne w swoim rodzaju lub bardzo rzadko spotykane okazy działania czynników geologicznych”.

W pobliżu tego tekstu można umieścić widokówki przedstawiające np. głazy narzutowe, urwiska skalne, masywy górskie itp.

W pobliżu napisu „Karkonoski Park Narodowy” należy umieścić tekst przywileju wydanego w 1356 r. przez Karola IV i Annę Świdnicką:

„...lasy i gaje koło ...Jeleniej Góry ...oraz wszystkie inne lasy, gaje i górskie puszcze ...nie będą sprzedawane lecz pozostawiane i zachowane w ich dotychczasowym stanie oraz nie będzie się ich trzebić i nowych wsi zakładać”.

(1356 — pierwszy dekret chroniący karkonoskie lasy).

W załączeniu schemat wystawki.

Małgorzata Basińska

MBP im. L. Waryńskiego
w Łodzi

Książki o książce

(bibliografia zalecająca)

I. OGÓLNA WIEDZA O KSIĄŻCE I BIBLIOGRAFII

1. **Budzyk Kazimierz: WIADOMOŚCI O KSIĄŻCE.** W-wa 1961
PZWS ss. 200, ilustr., bibliogr.

Kompedium wiedzy o książce o charakterze popularnonaukowym. Obszerny rozdział poświęcono wydawnictwom współczesnym (książkowym i periodycznym). Umiejętnie wprowadza się czytelnika do zagadnień bibliografii i wskazuje na sposoby właściwego z niej korzystania. Rozdział o bibliotekarstwie mówi nie tylko o dziejach bibliotek i ich rodzajach, ale także o zadaniach bibliotekarza i o tym jak sobie radzić z katalogami. Autor interesująco przedstawia sztukę edytorską i formy działania prasy. Aneks zawiera wykaz ważniejszych polskich bibliografii.

2. **ENCYKLOPEDIA WIEDZY O KSIĄŻCE.** Wrocław 1971 Ossolineum ss. 2874, ilustr., tab. 27.

Encyklopedia zawiera 6000 haseł rzeczowych, biograficznych, geograficznych, topograficznych i odsyłaczy, obejmujących całokształt współczesnej wiedzy o książce. Stanowi ona nieodzowny podręcznik w pracy naukowej, dydaktycznej i popularyzatorskiej, jest pierwszym tego typu wydawnictwem w Polsce i jednym z nielicznych na świecie. Inicjatywa opracowania encyklopedii wyszła przed laty od nieżyjącego już znakomitego księgoznawcy prof. Jana Muszkowskiego. Przejął jego dzieło prof. Aleksander Birkenmajer. W skład komitetu redakcyjnego weszli wybitni znawcy przedmiotu. Łącznie przy opracowaniu encyklopedii współdziałało około 3 tys. specjalistów różnych dziedzin nauki o książce. Praca została wyposażona w bogaty materiał ikonograficzny o dużej randze dokumentacyjnej i artystycznej.

3. **Korpala Józef: O BIBLIOGRAFII DLA WSZYSTKICH.** Poradnik-informator. W-wa 1964 SBP ss. 184, ilustr., tab., bibliogr.

Książka ta będąc poradnikiem i informatorem zarazem wyjaśnia, czego można oczekiwać od bibliografii, co można znaleźć w różnych rodzajach bibliografii i jednocześnie informuje o takich wydawnictwach, które zawierają bogactwo informacji i materiałów z różnych dziedzin wiedzy i życia. Ułatwia poznanie zarówno bibliotek jak i ich mniej znanych funkcji, a przede wszystkim stara się przekonać o wielorakich pożytkach bibliografii, informacji bibliotecznej, informacji naukowej i technicznej, a także różnego typu informatorów. Autor daje również konkretne zestawienie bibliograficzne, aby ułatwić studiowanie poruszanych zagadnień.

4. Korpała Józef: ZNACZENIE „BIBLIOGRAFII POLSKIEJ”
Karola Estreichera. Kraków 1970 PWN ss. 35. Nauka dla Wszystkich
nr 105.

Seria wydawnicza „Nauka dla Wszystkich” Oddziału PAN w Krakowie ma za zadanie upowszechnianie i popularyzację nauki w społeczeństwie. Celem niniejszej publikacji jest zapoznanie szerokiego kręgu z rolą i znaczeniem „Bibliografii Polskiej”. Autor ukazuje sylwetkę jej twórcy i przedstawia kolejne etapy pracy nad bibliografią, uwzględniając także wkład pracy kontynuatorów: Stanisława i Karola Estreichera młodszego.

5. Kwiecień Celestyn: OD PAPIRUSU DO BIBLIOBUSU. Książka o książce. Katowice 1960 „Śląsk” ss. 382, ilustr., tab. 8.

Popularny zarys wiedzy o książce napisany w sposób żywy i interesujący daje rzetelne informacje o historii książki, o jej produkcji edytorskiej i przemysłowej, o rozpowszechnianiu bibliotecznym, zagadnieniach grafiki książkowej, zbieractwa i czytelnictwa.

6. Wasilewska Władysława: WIEDZA O KSIĄŻCE. W-wa 1966
PZWS ss. 163, ilustr., bibliogr.

Autorka omawia całokształt zagadnień związanych z książką. Obok wiadomości z dziejów pisma, druku i książki zaznajamia czytelnika z rodzajami druków polskich wydawnictw współczesnych, budową tekstową książki, instytucjami wydawniczymi, procesem powstawania książki od maszynopisu do gotowego egzemplarza, zjawiskiem bibliofilstwa, współczesnymi czasopismami polskimi, specyfiką pracy w redakcji. W dalszych rozdziałach poruszone zostały zagadnienia racjonalnego posługiwania się książką, czasopiśmem w pracy umysłowej i samokształceniu. Publikację zamykają uwagi o pracy oświatowej, bibliotekoznawstwie i bibliotekarstwie.

II. HISTORIA I PRZYSZŁOŚĆ KSIĄŻKI I BIBLIOTEK.

7. Arct Zbysław: DZIWNE HISTORIE KSIĄŻKI. Wrocław 1969
Ossolineum. Książki o książce.

Książka ta „... traktuje o przedziwnych losach, o różnorodnych sprawach i osobliwych nieraz przypadkach książki w ciągu wielowiekowej jej historii”. Oto tytuły niektórych rozdziałów: Bibliofile i bibliomani; Księgołapy. Książki ciekawe, dziwne i absurdalne; Oryginalne tytuły i karty tytułowe; Dawne kłopoty z cenzurą.

8. Bielowski Józef: KSIĄŻKA W ŚWIECIE ISLAMU. Wrocław
1971 Ossolineum ss. 433, tabl. 4, bibliogr. Książki o książce.

W obszernym wstępie autor wprowadza czytelnika w świat islamu i jego kultury. Po omówieniu historii politycznej i kulturalnej świata muzułmańskiego przedstawił zagadnienie już bezpośrednio związane z książką orientalną, a więc arabską, perską, turecką i indyjską. W kolejnych rozdziałach przedstawił kaligrafię arabską i muzumańską, miniaturę, papiernictwo i introligatorstwo, oprawy artystyczne, biblioteki, a także pojawienie się litografii i druku na Wschodzie muzułmańskim. Przeważają wiadomości o książce dawnej.

9. Dahl Svend: DZIEJE KSIĄŻKI. Wrocław 1965 Ossolineum
ss. 455, ilustr., bibliogr.

Wartość tej książki leży w rozległym ujęciu zagadnień księgoznawczych, w uwzględnieniu zarówno księgi rękopiśmiennej, jak i drukowanej, w omówieniu technik produkcyjnych książki, jej zdobnictwa i przemian w oprawach, wreszcie w naświetleniu rozwoju handlu książką, bibliotekarstwa i bibliofilstwa. Do polskiego tłumaczenia dodano teksty oma-

wiające dzieje książki czeskiej, Słowian zachodnich i południowych oraz książki polskiej.

10. **Dąbrowska Wanda (J. Dewan): WALKA O KSIĄŻKĘ.** W-wa 1967 SBP ss. X, 54, portr.

Niniejsze wydanie jest przedrukiem konspiracyjnej edycji pracy ogłoszonej w Warszawie w lipcu 1944 r. Powstała ona z inicjatywy podziemnego Ludowego Instytutu Oświaty i Kultury, w którym działała grupa doświadczonych oświatowców. Właśnie tam zrodziła się idea wydania Biblioteki Popularnonaukowej, której publikacje miały pomóc w podziemnej pracy oświatowej. Autorka — zasłużona działaczka oświatowa i bibliotekarka, opracowała w ramach omawianej serii publikację zawierającą analizę przedwojennego bibliotekarstwa i czytelnictwa polskiego na tle osiągnięć innych państw. Praca zawiera także szereg generalnych wniosków na przyszłość. Praca czytana dzisiaj pozwala uzmysłwić sobie głębokie przemiany jakie dokonały się w naszym kraju w dziedzinie bibliotekarstwa.

11. **Dużyk Józef: EGZEKUCJA NAD KSIĄŻKĄ.** W-wa 1968 PZWS ss. 42, ilustr., portr.

W bardzo przystępnej formie opowiada autor o dziejach książki Jana Brozka p.t. „Gratis” wymierzonej przeciw jezuitom, która dostała się do indeksu ksiąg zakazanych i większość egzemplarzy spalonych zostało na stosie. Wypadki te ukazane są na tle początków drukarstwa w Polsce i walki cenzury kościelnej z literaturą postępową. Autor kreśli też wyrazistą sylwetkę krakowskiego uczonego z XVII w. zwolennika humanizmu Jana Brozka. Książka dla młodzieży.

12. **Gocel Ludwik: PRZYPADKI JEJ KRÓLEWSKIEJ MOŚCI KSIĄŻKI.** Wrocław 1963 Ossolineum ss. 353. Książki o książce.

Autor jest znakomitym zbieraczem i bibliofilem; opowiadając o osobliwych przypadkach książki stara się zaszczepić czytelnikom zainteresowanie i miłość do ksiąg, uczy bibliofilstwa. Książka oprócz ciekawostek zawiera też wiele rzetelnych informacji z historii książki. Autor przypomina dzieje drukarstwa, cenzury, oprawy. Omawia ciekawe dedykacje na książkach, plagiaty literackie i inne anegdotyczne fakty związane z dziejami książki.

13. **Iljin M(ichail): CZARNO NA BIAŁYM.** Tłum. z ros. Wyd. 8 W-wa 1968 ss. 117, ilustr.

W przystępny sposób podaje autor wiadomości z historii pisma, papieru, książki rękopiśmiennej i drukarskiej. Liczne ilustracje ułatwiają zrozumienie omawianych zagadnień. W osobnych rozdziałach przedstawiono historię rękopisów polskich i polskiego drukarstwa. Książka dla młodzieży.

14. **Licklider J.C.R.: BIBLIOTEKA PRZYSZŁOŚCI.** Tłum. z ang. W-wa 1970 PWN ss. 252, ilustr., wykry., bibliogr.

Książka zawiera „sprawozdanie z badań nad koncepcją i problemami bibliotek przyszłości”. Rejestruje ona wyniki dwuletnich dociekań dotyczących możliwości zastosowania niektórych nowszych metod operowania informacją w pracy obecnie nazywanej pracą biblioteczną — do czynności organizowania tej informacji i umożliwiania dostępu do niej. Autor relacjonuje wyniki swoich badań nad zastosowaniem maszyn matematycznych do podstawowych funkcji bibliotecznych.

15. **Pazyra Stanisław: Z DZIEJÓW KSIĄŻKI POLSKIEJ W CZASIE II WOJNY ŚWIATOWEJ.** W-wa 1970 PIW ss. 452, ilustr., bibliogr.

Praca doc. dr Pazyry, jednego z organizatorów walki o polską książkę ukazuje zarówno tragiczne losy polskich wydawnictw i księgarń na terenach przyłączonych do Rzeszy i w Gubernii Generalnej, jak i działalność konspiracyjną organizacji księgarsko-wydawniczych. Suche fakty przed-

stawiają wielki wysiłek, czasem graniczący z bohaterstwem, dla ratowania i kontynuacji polskiej kultury poprzez książkę. Rozdział: „Książka polska w latach wojny na obczyźnie” omawiający rozwój polskiego ruchu wydawniczego nie tylko w Europie, ale nawet w Afryce, Australii i obu Amerykach uzmysławia czytelnikom żywotność kultury polskiej.

16. Strumph-Wojtkiewicz Stanisław: KSIĄŻKA SZŁA ZA EMIGRANTEM. Wrocław 1963 Ossolineum ss. 408. Książki o książce.

Tematem są dzieje książki polskiej powiązane z dziejami emigracji, udział książki polskiej w utrzymaniu polskości, w pobudzaniu myśli narodowej. Oprócz własnych wspomnień autora z lat dziecińczych, dotyczących stosunku emigrantów rozsianych na przestrzeniach carskiej Rosji do polskiej książki, odznaczających się szczególną miłością i pietyzmem, omówiono w porządku chronologicznym historię wędrówek polskich druków, poczynając od sławnych katechizmów z oficyny krakowskiej. Braci Polskich, na latach II wojny światowej kończąc.

17. Świderkówna Anna, Nowicka Maria: KSIĄŻKA SIĘ ROZWIJA. Wrocław 1970 Ossolineum ss. 343, ilustr., bibliogr. Książki o książce.

Jest to publikacja poświęcona książce antycznej. Treść ujęto w pięciu rozdziałach, z których dwa pierwsze stanowią wprowadzenie do podstawowej tematyki książki. Poznajemy tu okoliczności historyczne warunkujące powstanie i przyjęcie w Grecji pisma alfabetycznego, późniejszy rozwój literatury greckiej. Rozdział drugi poświęcono materiałom piśmiennym stosowanym szeroko w całym świecie antycznym. Następne rozdziały poświęcone są już samej książce w postaci zwoju lub kodeksu, technice ich powstawania, oprawom, ilustracjom. Zamyka książkę rozdział o czytelnictwie, cenach książek, bibliotekach publicznych i prywatnych, o wydawcach i antycznych „prawach autorskich”.

III. PRZEMYSŁ KSIĄŻKOWY.

18. Bromberg Adam: KSIĄŻKI I WYDAWCY W POLSCE LUDOWEJ W LATACH 1944—1964. Wyd. 2 zmien., rozsz. W-wa 1966 PIW ss. 286, tabl. 3, wykresy.

Drugie, rozszerzone wydanie książki omawiającej ruch wydawniczy w Polsce w latach 1944—1964. Książka dzieli się na dwie podstawowe części. Zarys historyczny ruchu wydawniczego w PRL, gdzie znajdujemy dane o pierwszych trzech latach produkcji sektora państwowego, społecznego i prywatnego oraz charakterystykę okresów 1948—1950, 1951—1956, 1957—1960 i 1961—1964, aby w części drugiej dokonać przeglądu 7 działów bibliograficznych różnych typów wydawnictw, dokonując analizy statystycznej, oceniając wyniki polityki i planowania wydawniczego. Pracę uzupełniają rozdziały omawiające serie wydawnicze i światową produkcję książek w roku 1961. Książka ma dużą wartość dokumentacyjną, dzięki wielkości przekrojów statystycznych i danych liczbowych dotyczących polskich spraw wydawniczych po wojnie.

19. Cybulski Radosław: KSIĘGARSTWO W SPOŁECZEŃSTWIE WSPÓŁCZESNYM. Wrocław 1970 Ossolineum ss. 302, ilustr., bibliogr. Książki o książce.

Autor przedstawia węzłowe problemy współczesnego księgarstwa pojętego nie tylko w tradycyjnym rozumieniu księgarstwa asortymentowego, ale również innych form rozprowadzania książek. Pierwszy rozdział omawia podstawowe funkcje społeczne książek, następny poświęcony jest odbiorcom, omawia czynniki wpływające na czytelnictwo, kupowanie i gro-

madzenie prywatnych księgozbiorów. Inne rozdziały zajmują się asortymentem księgarskim, formami upowszechniania książek, reklamą, wpływowi problemów ekonomicznych i pedagogiki na ruch wydawniczy i księgarstwo. Publikację zamyka rozdział poświęcony sprawom zawodu księgarza i perspektywom księgarstwa w przyszłości.

20. Escarpit Robert: REWOLUCJA KSIĄŻKI. W-wa 1969 PWN ss. 211.

Książka powstała z inicjatywy UNESCO podjętej w przededniu proklamowania Międzynarodowego Roku Książki. Opracował ją francuski profesor, pisarz i publicysta. Publikuje w niej wyniki swoich badań nad sytuacją książki w świecie. Jego obserwacje dowodzą, że rozwój książki doznał gwałtownego przyspieszenia, (którą określa mianem „rewolucji”), wbrew prorokom „kultury wizualnej” skazującym książkę na zagładę. Autor obserwuje rozwój książki na świecie w czterech podstawowych wskaźnikach: ilość tytułów, wysokość nakładów, ilość tłumaczeń z języków obcych oraz proporcji liczbowych między tzw. książką funkcjonalną, a książką literacką. Niestety zasób wiadomości o sytuacji książki w krajach socjalistycznych utrzymuje się na poziomie encyklopedycznego minimum. Autor nie bierze pod uwagę następstw, jakie dla awansu książki ma rewolucja społeczna. Braki te w zakresie sytuacji książki w Polsce uzupełnia obszernie posłowie Leona Marszałka.

21. Kafel Mieczysław: ZARYS TECHNIKI WYDAWNICZEJ. Wyd. 2 przerob. W-wa 1971 Wyd. Nauk. Techn. ss. 572, ilustr., bibliogr.

W pracy omówiono całość zagadnień odnoszących się do techniki wydawniczej: zarys historii drukarstwa polskiego i obcego, organizację instytucji wydawniczych, przepisy prawa autorskiego, ogólny zarys techniki poligraficznej oraz metody pracy nad rękopisem i układem graficznym gazety i książki. Uzupełnieniem jest zestaw terminów drukarskich wraz z krótkimi objaśnieniami. Książka jest przeznaczona dla dziennikarzy, pracowników przemysłu poligraficznego i instytucji wydawniczych, studentów oraz wszystkich zainteresowanych sprawą powstawania książki.

22. Kuglin Jan: POLIGRAFIA KSIĄŻKI. Wyd. 2 popr. i rozsz. Wrocław 1968 Ossolineum ss. 381, ilustr., bibliogr. Książki o książce.

Praca daje odpowiedź na pytanie, jak powstaje książka. Zawiera wiadomości z historii technik drukarskich oraz przystępny opis tych technik z uwzględnieniem najnowszych osiągnięć poligrafii. Treść: wynalazek druku; pismo; typografia; papier; techniki graficzne; oprawa książki.

23. Skrzypczak Andrzej: SENNEWALDOWIE, KSIĘGARZE I WYDAWCY WARSZAWCY. Wrocław 1969 Ossolineum ss. 163, ilustr., portr., tabl., bibliogr. Książki o książce.

Jest to pierwsza powojenna monografia warszawskiej księgarni dziełtnastowiecznej. Poświęcona jest w całości trzem pokoleniom Sennewaldów, których firma księgarska istniała w Warszawie w latach 1832—1905, konkurując przez pewien czas z takimi potentatami jak S.H. Morzbach albo Samuel Orgelbrand. Dzieje firmy ukazane zostały na tle księgarstwa warszawskiego w XIX w., które przeżywało wówczas okres zacieklej walki z polskością, po upadku powstania listopadowego, a także okres pracy organicznej w dobie pozytywizmu. Książka zawiera sumiennie nagromadzone dane faktograficzne i przejrzyste zestawienia tabelaryczne.

24. Świerkowski Ksawery: KSIĘGOZNAWSTWO DLA KAŻDEGO. W-wa 1971 SBP ss. 132, ilustr.

Publikacja ma na względzie wszelkie kategorie czytelników, a celem jej jest zapoznanie z procesem wytwarzania książki. Autor omawia za-

sady techniki drukarskiej, budowę książki, układ treści w książce współczesnej i w czasopiśmie, typy wydawnictw, estetykę książki. Zajmuje się też specjalnym rodzajem książek — książką dla niewidomych.

25. **Wyczański Andrzej: MIKROFILM, NOWA POSTAĆ KSIĄŻKI.** Wrocław 1960 Ossolineum ss. 278, bibl. Książki o książce.

Autor w przystępny sposób, powołując się na doświadczenia światowe zapoznaje z najnowszymi technikami fotografii dokumentacyjnej stosowanymi za granicą (mikrokarta, mikrofiszka, minikarta, kserografia) oraz przedstawia aparaty i systemy produkcji mikrofilmów.

26. **Wysocki Adam: MAŁA POLIGRAFIA:** Wrocław 1965 Ossolineum ss. 222, ilustr. Książki o książce.

Praca ta zajmuje się jednym z kierunków rozwoju technik poligraficznych opartych na zminiaturyzowanym sprzęcie służącym do składu i druku książek, broszur i druków akcydensowych. Zamiarem autora, o czym mówi we wstępie, jest zaprezentowanie nowej technologii w drukarstwie zwanej w kręgu drukarzy i wydawców „małą poligrafią”. Jest to bardzo ekonomiczna technika, która obecnie w produkcji książek naukowych często zwycięża w konkurencji z technikami klasycznymi. Książka zaopatrzona jest w słownik wyjaśniający terminy techniczne z zakresu drukarstwa oraz we wzorniki czcionek.

IV. ESTETYKA KSIĄŻKI.

27. **Banach Andrzej: PISMO I OBRAZ.** Kraków 1966 Wydawn. Literackie ss. 259, ilustr., tabl. 3.

Książka zawiera wiele informacji z historii pisma, rycin i druku. Nie jest to jednak systematyczny wykład na temat rozwoju pisma czy historii malarstwa lecz omówienie pewnych wybranych zagadnień, przy czym autora interesują także różne ciekawostki i paradoksy z zakresu omawianych zagadnień.

28. **POLSKA ILUSTRACJA KSIĄŻKOWA.** W-wa 1964 Wyd. Art. i Film. ss. 164, ilustr.

Piękne wydawnictwo albumowe zawiera część dorobku naszych artystów grafików zaprezentowanego na wystawie Książki i Ilustracji w salach „Zachęty” w 1962 r. Spośród blisko półtora tysiąca ilustracji autorzy i współdziałająca z nimi komisja dokonali wyboru prac najcenniejszych, głównie z dziedziny twórczości dla dzieci i młodzieży. Obok reprodukowanych prac umieszczone są krótkie notatki biograficzne i portrety artystów.

29. **Skierkowska Elżbieta: WSPÓŁCZESNA ILUSTRACJA KSIĄŻKI.** Wrocław 1969 Ossolineum ss. 230, tabl. 44, ilustr., bibliogr. Książki o książce.

Praca zajmuje się wyłącznie ilustracją w książce literackiej, która uzupełnia tekst plastycznymi wyobrażeniami, stanowi dzieło sztuki, a nie dokumentację, jak w wypadku ilustracji w pracach naukowych. Autorka omawia historię sztuki ilustratorskiej i najnowsze prądy tej sztuki w świecie i w Polsce. Drugą część książki stanowią szkice biograficzne 55 artystów polskich, którzy uprawiali ilustrację książkową.

30. **Skierkowska Elżbieta: WYSPIAŃSKI, ARTYSTA KSIĄŻKI.** Wyd. 2. Wrocław 1970 Ossolineum ss. 182, ilustr. Książki o książce.

Autorka na podstawie starych, trudno dostępnych ogółowi wydań odtworzyła pogładowo zasady, którymi kierował się Wyspiański w zdobnictwie druków, poświęcając osobny rozdział ilustracjom do „Iliady”. Podkreśla również znaczenie Wyspiańskiego w ewolucji architektoniki książki. Dążąc

do jak największej ekspresji drukowanego słowa opracował nowe, oryginalne układy drukarskie. Osiągnięcia Wyspiańskiego pokazane są na tle reformatorskich prądów sztuki drukarskiej na zachodzie Europy w XIX wieku.

V. WSPOMNIENIA LUDZI KSIĄŻKI.

31. Arct Stanisław: OKRUCHY WSPOMNIENI. W-wa 1962 PIW ss. 594, ilustr.

Opisane w książce dzieje firmy wydawniczej M. Arcta, znanej i zasłużonej dla polskiej kultury związane są ściśle z Warszawą. Historia rodziny Arctów, z pokolenia na pokolenie zamiłowanych księgarzy i wydawców, jest żywą kroniką dziejów firmy, która w okresie zaborów oddawała do rąk uczącej się młodzieży setki wartościowych podręczników i książek polskich, a po odzyskaniu niepodległości kontynuowała swój „oświatowy program”, wydając słowniki, publikacje popularnonaukowe, książki dla dzieci i młodzieży. Stanisław Arct rozpoczyna swoje wspomnienia od chwili założenia pionierskiej placówki w Lublinie w roku 1836.

32. Fiszer Ludwik: WSPOMNIENIA STAREGO KSIĘGARZA. W-wa 1959 „Czytelnik” ss. 261.

Autor — księgarz na tle swojej kariery życiowej kreśli w sposób kronikarski krótkie dzieje polskiego księgarstwa od połowy XIX wieku, przytaczając interesujące materiały dotyczące powstania wielkich potentatów księgarskich — Gebethnera i Wolfa, Arcta, Orgelbrandów, Altenberga, Westa i in. Pamiętnik jest gesto przetykany dokumentacją. Ciekawe są wspomnienia autora dotyczące praktyki w wielkich domach wydawniczych za granicą. Nie brak też w pracy fragmentów napisanych miłym, gawędziarskim stylem, zawierających mnóstwo świetnych anegdot np. o Lechoniu, Rakuszyńskim, Altenbergu i in. Rozdział I „Moje pierwsze lata w księgarstwie” dotyczy Łodzi, gdzie mieściła się księgarnia rodziców autora i gdzie w latach 1906—1909 odbywał praktykę, przygotowując się do zawodu księgarza.

33. Maławski Stanisław: KSIĘGARSKIE KONSPIRACJE. W-wa 1966 Ludowa Sp. Wydawn. ss. 204, tabl. 8, portr. 12.

Są to wspomnienia nauczyciela i działacza ruchu spółdzielczego, który w okresie okupacji, jako kierownik referatu w centrali „Społem” organizuje sieć księgarni spółdzielczych, uczestnicząc jednocześnie w działalności ruchu oporu i w tajnej oświacie. Uzupełnieniem książki są biogramy działaczy ruchu spółdzielczego.

34. Męczeński Tadeusz: LATA Z KSIĄŻKĄ. Wspomnienia księgarza 1907—1957. Łódź 1962 Wydawn. Łódzkie ss. 121.

Autor-księgarz opowiada o swojej półwiekowej pracy w służbie książki polskiej. Zawód zdobywał wyteżoną pracą w kilku poważnych księgarniach polskich.

We wspomnieniach koncentruje uwagę na codziennej, żmudnej pracy księgarza. Pcznajemy warunki pracy w księgarstwie wileńskim na początku XX wieku, w warszawskiej księgarni Gebethnera i Wolffa oraz w księgarni powiatowego miasta Kola. Interesujący jest rozdział o roli książki w okresie okupacji i poświęceniu księgarzy w tym niebezpiecznym kolportażu. W końcowym rozdziale przedstawia kilka sylwetek współczesnych księgarzy łódzkich. Z Łodzią związał się autor w 1945 r.

35. Mortkowicz-Olczakowa Hanna: POD ZNAKIEM KŁOSKA. W-wa 1962 PIW ss. 462, ilustr. Biblioteka Syrenki.

Książka zawiera wspomnienia córki warszawskiego wydawcy J. Mortkowicza. Jest to zbiór krótkich szkiców opartych na osobistych wspomnie-

niach i ocalałych dokumentach, które stać się mogą materiałem do przyszłej monografii wydawnictwa, wymagającym pewnej krytyki i uzupełnień. Autorka nie ukrywa swego uczuciowego zaangażowania i staje się ono jeszcze jedną literacką zaletą książki, obok żywości narracji, barwności postaci i pięknej prostoty języka. Do wspomnień dołączona została „Bibliografia wydawnictw J. Mortkowicza” w opracowaniu E. Suchodolskiej oraz aneksy serii wydawniczych.

36. Opalek Mieczysław: ZE WSPOMNIENIŃ BIBLIOFILA. Wrocław 1960 Ossolineum ss. 166, ilustr.

Wspomnienia zamiłowanego bibliofila dotyczą głównie okresu międzywojennego i kręgu przyjaciół związanych wspólnymi zainteresowaniami oscylującymi wokół książki. Najciekawsze są rozdziały obejmujące charakterystyki warszawskich antykwariuszy i ten, w którym autor opowiada o akcji zabezpieczenia zbiorów z siedzib magnackich w pierwszym okresie po wyzwoleniu.

37. Rabska Zuzanna: MOJE ŻYCIE Z KSIĄŻKĄ. Wspomnienia. W-wa, Ossolineum. T.1, 1959, ss. 307, tabl. 16, portr. T. 2. 1964 ss. 507, tabl. 8, portr.

Zuzanna Rabska (1888—1960), poetka, autorka książek dla dzieci i młodzieży, publicystka, była przede wszystkim znaną i zamiłowaną bibliofilką. Prowadząc bogate życie towarzyskie (jej goście to m.in. Lorentowicz, Weysenhoff, Kasprowicz, Staff, Rittner, Tatarkiewicz, Tetmajer); podróżując po Polsce i Europie nie zapomniała nigdy o swej głównej pasji, jaką była dla niej piękna książka. Zawarte we wspomnieniach relacje m.in. z Paryża, Londynu, Florencji są właściwie sprawozdaniami ze zwiedzanych bibliotek, ze szperania po skrzynkach bukinistów i odwiedzin u najznajmniejszych bibliofilów.

VI. MATERIAŁY DO IMPREZ POŚWIĘCONYCH KSIĄŻCE.

38. Adamczyk St.: PISARZE O CZYTELNIKACH. Łódź 1971 Wydawn. Łódzkie ss. 228.

W książce zebrano wypowiedzi 24 polskich pisarzy współczesnych, utrzymanych w formie reportażowej, felietonowej, publicystycznej lub esejistycznej, dotyczących spotkań autorskich z czytelnikami. Jest to szczególnie cenna pozycja dla organizatorów imprez literackich, odpowiadająca na pytania „jak nie należy organizować spotkań autorskich”, „jakie są warunki powodzenia tych spotkań”, „o czym należy wiedzieć zapraszając autora”. Także i ludzie pióra znajdują tu wiele materiałów do konfrontacji z własnymi poglądami i doświadczeniem. Z lektury książki płyną też wnioski praktyczne dla polityki kulturalnej w dziedzinie organizacji czytelnictwa i upowszechniania książki dla wszystkich instytucji pośredniczących między twórcą a czytelnikiem.

39. Bołsanowski Bolesław, Lucas Wojciech: PISARZE I CZYTELNICZY. Przygotowali i oprac. ... W-wa 1961 Wydawn. Związkowe ss. 270, ilustr., portr., bibliogr.

W książce tej znani pisarze polscy opowiadają o swych spotkaniach, kontaktach i zbliżeniach z czytelnikami. Do każdego wspomnienia dołączony jest krótki biogram pisarza. W drugiej części książki autorzy pokusili się o dokonanie syntetycznego spojrzenia na historię kontaktów twórców z odbiorcami ich dzieł na przestrzeni wieków, począwszy od starożytności.

40. Iwaszkiewicz Jarosław: GAWĘDA O KSIĄŻKACH I CZYTELNIKACH. W-wa 1959 „Czytelnik” ss. 45.

Jest to bibliofilskie wydanie wydrukowane z okazji 15-lecia Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik”. Odnacza się ładnym układem graficznym, dobrym papierem, trójkolorowym drukiem. Zawiera wnikliwe refleksje o poszukiwaniach nowej literatury, losach książki, lekturach dzieciństwa, lekturach poetyckich, domowej biblioteczce wiążącej się ze wspomnieniem rodzinnego domu i dziejami młodościowych przyjaźni. Są to wyznania bardzo osobiste, niemal intymne, m.in. „dlaczego piszę” i kilkanaście zdań brzmiących jak przysłowia, choćby: „książka jest zawsze rozmową”.

41. Jakubowski Jan Zygmunt: WIERSZE O KSIĄŻKACH. Zebrał i wstępem opatrzył... W-wa 1964 „Czytelnik” ss. 63.

„Ta maleńka książeczka jest po prostu zbiorem wierszy o książce, które liczą na wdzięcznych czytelników” J.Z. Jakubowski. Bibliofilskie wydanie przygotowano z okazji dwudziestolecia Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik”.

42. Kopozowski Jan: 500 zagadek dla miłośników książek.. Wyd. 2. W-wa 1969 ss. 209, ilustr., bibliogr.

Książeczka z serii „500 zagadek” zawiera pytania dotyczące książki i jej miłośników i twórców oraz wyczerpujące odpowiedzi, będące zarazem kompendium wiedzy o książce. Taka forma podawania wiadomości o książce umożliwia czytelnikom przypomnienie pewnych faktów i poszerzenie wiedzy w przyjemny, łatwy sposób. Już Mikołaj Rej powiedział niegdyś, że rozwiązywanie zagadek jest n a d o b n y m ćwiczeniem.

43. Poznański Marcei: KTO MILUJE KSIĘGI... ANTOLOGIA TEKSTÓW O KSIĄŻCE. Zebrał i opracował... W-wa 1958 SBP ss. 288, ilustr., bibliogr.

„Wypowiedzi o książce pisarzy od najdawniejszych czasów do chwili obecnej... cenniejsze myśli o książce polskich robotników i chłopów, rozliczne myśli i aforyzmy oraz przysłowia i zaklęcia przeciw szkodnikom książkowym, wreszcie hasła służące propagandzie czytelnictwa i książki. Sylwetki autorów przytoczonych tekstów, słowniczek wyrazów trudniejszych oraz rzeczowy skorowidz treści tworzą z tej antologii praktyczne i wielostronne narzędzie pracy nad szerzeniem umiłowania książki i upowszechnieniem czytelnictwa w Polsce” S.P. Koczorowski. Wstęp.

44. Stochel Stanisław: „KSIĄG JESTEM NIESYTY”. Złote myśli o bibliotece, książce, czytelnictwie. Kraków 1957 WiMBP ss. 72.

Wybór aforyzmów o bibliotece, książce i czytelnictwie zebranych z myślą o praktycznym ich zastosowaniu w pracy kulturalno-oświatowej, popularyzującej książkę i czytelnictwo. Rozdział ostatni „W panteonie nieśmiertelnych” zawiera cytaty dotyczące wybitnych pisarzy: Reja, Kochanowskiego, Mickiewicza, Słowackiego, Kraszewskiego, Sienkiewicza, Prusa, Kasprowicza.

45. Szczegodzińska Lucyna: Z KSIĄŻKĄ NA WESOŁO. W-wa 1959 Wydawn. Związkowe ss. 185.

Książka zawiera zagadki, konkursy i gry towarzyskie o tematyce czytelniczej, które mogą posłużyć jako jedna z form zainteresowania książką, wymagają one bowiem od czytelników szerokiego odczytania. Autorka podaje wskazówki metodyczne oraz bibliografię materiałów pomocniczych.

W 50 rocznicę

ZWIĄZEK POLAKÓW W NIEMCZECH

Wybór materiałów bibliograficznych

Wybór zamieszczony poniżej, opracowany z okazji 50 rocznicy powstania Związku Polaków w Niemczech ma na celu przybliżenie czytelnikom treści dotyczących bohaterskiej walki ludu opolskiego o wyzwolenie narodowe i społeczne. W wykazie zamieszczono publikacje naukowe, popularnonaukowe, wspomnienia i pamiętniki traktujące głównie o dziejach polskiego ruchu narodowego na Śląsku Opolskim.

1. Adamiec Franciszek: **Jan Wawrzynek. Wczoraj, Dzisiaj, Jutro.** R. 5: 1971 nr 1/2 s. 103—105.

Biografia jednego z zasłużonych i oddanych sprawie walki o polskość Śląska Opolskiego, znanego działacza polonijnego — Jana Wawrzyńka, założyciela dziesiątek kół Związku Polaków w Niemczech, który swoim życiem i pracą zasłużył się wybitnie dla zwycięstwa idei polskości ziemi śląskiej.

2. Bożek Arka **Pamiętniki.** Katowice 1957 Śląsk 8° ss. 349, portr.

Jeden z najbardziej wartościowych i zarazem pasjonujących dokumentów z dziejów ruchu narodowego, napisany przez syna ludu opolskiego, który całe swe życie poświęcił walce o przyłączenie Śląska Opolskiego do Polski. Osobliwością pamiętnika jest forma ludowej gawędy, pełnej niebanalnych dygresji, przeplatających się z opisem burzliwego i trudnego życia wybitnego bojownika o wyzwolenie narodowe ziemi śląskiej.

3. Hajduk Ryszard: **Gorycz ojcowizny.** Katowice 1960 Śląsk 8° ss. 98.

Na treść książki składają się cztery szkice poświęcone najtrudniejszym latom Polaków na Śląsku Opolskim, którzy mimo terroru hitlerowskiego wytrwali przy polskości i doczekali wolności. Cenne

uzupełnienie stanowi spis działaczy Związku Polaków w Niemczech, którzy byli więźniami obozów koncentracyjnych.

4. Hajduk Ryszard: **Od „Nowin” do „Trybuny”**. Z notatnika opolskiego redaktora. Katowice 1970 Śląsk 8° ss. 216.

Publikacja opolskiego dziennikarza i działacza kulturalnego poświęcona jest dziejom polskiej prasy na Śląsku Opolskim od 1919 roku po dzień dzisiejszy. Wiele miejsca przeznacza autor m.in. „Nowinom Codziennym”, „Katolikowi”, „Przyjacielowi Ludu”, „Strzesze” itd.

5. Hajduk Ryszard, Popiołek Stefan: **Encyklopedia która się nie ukazała**. Katowice 1970 Śląsk 16° ss. 251, tabl. 14, ilustr., portr.

Publikacja ta stanowi jedno z najbardziej wartościowych źródeł do dziejów ludności polskiej na Śląsku Opolskim i w całych Niemczech. Zawartość książki stanowią bowiem wybrane hasła z „Encyklopedii Polactwa w Niemczech” opracowanej przez działaczy Związku Polaków. Treść uzupełniona jest unikalnymi zdjęciami miejscowości i osób związanych z polskim ruchem narodowym w Niemczech w latach 1919—1939.

6. **Kalendarz Opolski na rok 1972**. Opole 1971 Wydawn. Opols. Tow. Kult.-Ośw. 8° ss. 432 + LXIV.

Kalendarz wydany w pięćdziesiątą rocznicę powstania Związku Polaków w Niemczech prawie w całości poświęcony jest temu zagadnieniu. O dziejach ludności polskiej piszą m.in.: F. Adamiec, J. Boenigk, P. Kwoczek, Z. Hajduk, P. Świerc, T. Musioł, J. Lubos, A. Brożek, Z. Kowalski, E. Kaniok, B. Waleński. Wydawnictwo zawiera ważną do praktycznego wykorzystania kronikę Związku Polaków w Niemczech (s. 9—31).

7. Kapiszewski Henryk: **Związek Harcerstwa Polskiego w Niemczech**. Zarys historyczny ze szczególnym uwzględnieniem lat 1933—1939. Przedm. A. Glińskiej. Warszawa 1969 Pax ss. 262.

Publikacja przedstawia dorobek ZHP w Niemczech. Ukazuje zorganizowany opór młodzieży polskiej przeciw akcji germanizacyjnej władz niemieckich, dążących do wprowadzenia społeczności polskiej w organizm narodu niemieckiego. Wiele miejsca zajmuje tu opis działalności polskiego harcerstwa na Śląsku Opolskim, a także współpraca ze Związkiem Polaków w Niemczech.

8. Lubos Jerzy: **Dzieje Polskiego Gimnazjum w Bytomiu w świetle dokumentów i wspomnień**. Wyd. 2. Katowice 1971 Śląsk 8° ss. 281, bibliogr. Instytut Śląski w Opolu.

Treścią publikacji są dzieje Polskiego Gimnazjum w Bytomiu od momentu jego powstania tj. 8 XI 1932 do chwili likwidacji przez władze hitlerowskie — 26 VIII 1939 roku. Autor, nauczyciel — greki, łaciny oraz języka niemieckiego, odtwarza codzienny patriotyzm Ślązaków zachowany w najcięższych warunkach, pod nieustanną presją

wrogię otoczenia. Zamieszczono także wykaz maturzystów i uczniów Gimnazjum.

9. Malczewski Kazimierz: **Ze wspomnień śląskich**. Warszawa 1958 Pax 16° ss. 293, tabl. 8, mapa.

Wspomnienia jednego z najbardziej zasłużonych działaczy polonijnych, uczestnika powstań śląskich, działacza plebiscytowego, prezesa Dzielnicy I (Śląsk Opolski) Związek Polaków w Niemczech i Związku Spółdzielni Polskich oraz Dyrektora Banku Ludowego w Raciborzu. Wspomnienia dotyczą okresu od pierwszego powstania śląskiego do momentu wybuchu II wojny światowej.

10. **Materiały do dziejów polskiego ruchu młodzieżowego na Śląsku Opolskim w latach 1919—1939**. Praca zbiorowa pod red. Tadeusza Cieślaka i Teodora Musioła. Katowice 1967 Śląsk 8° ss. 160, tabl. bibliogr. Instytut Śląski w Opolu.

Książka składa się z trzech odrębnych szkiców ukazujących niektóre nurty polskiego ruchu młodzieżowego na Śląsku Opolskim w latach międzywojennych: dzieje Związku Harcerstwa Polskiego, Związku Polskiej Młodzieży Katolickiej, Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Do pracy dołączono wykaz literatury.

11. Musiol Teodor: **Szkolnictwo polskie w rejencji opolskiej 1919—1939**. Przedm. Seweryn Wysłouch. Katowice 1964 Śląsk 8° ss. 287, bibliogr. Instytut Śląski w Opolu.

Praca ta stanowi pierwszą próbę syntetycznego ujęcia całokształtu dziejów szkolnictwa polskiego na Śląsku Opolskim w latach 1919—1939. Autor analizuje rozwój szkolnictwa, a także uwarunkowania w jakich powstały i działały polskie placówki oświatowe. W aneksie oryginalne dokumenty. Bibliografia.

12. Orzechowski Marian: **Z dziejów ruchu akademickiego i walki o wytworzenie inteligencji polskiej na Śląsku Opolskim w latach 1922—1939**. Stud. Mater. Dziej. Śl. T. 4: 1962 s. 269—366.

Artykuł poświęcony jest głównie historii polskiego ruchu akademickiego na Śląsku Opolskim, który tworzyli rodowici Górnolślązacy studiujący na wyższych uczelniach we Wrocławiu, Berlinie, Monachium, Dreźnie i Getyndze. Szczególną uwagę zwraca autor na takie organizacje studenckie jak: Związek Akademików Górnolślązaków, „Silesia Superior”, Związek Akademicki „Piaś” oraz Związek Akademików Polaków w Niemczech.

13. Osmańczyk Edmund: **Moje wiersze z lat walki**. Kwart. opol. R. 16: 1970 nr 1 s. 51—68.

W artykule opisującym historię powstania niektórych wierszy patriotycznych, wiele miejsca zajmują utwory związane z walką ludu polskiego w Rzeszy, pisane m.in. z okazji 10-lecia Związku Polaków w Niemczech. Edmund Osmańczyk jest autorem m.in. Piosenki Młodych Polaków, Pieśni Rodła, oraz wiersza, którego fragment stał się na przełomie 1932/33 roku Hasłem Polaków w Niemczech.

14. Osmańczyk Edmund: **Polacy spod znaku Rodła**. Mies. Literacki R. 7: 1972 nr 5 s. 73—86.

Osobiste refleksje znanego publicysty, jednego z najbardziej zasłużonych działaczy Związku Polaków w Niemczech. Autor ukazuje niektóre specyficzne elementy walki ludu opolskiego o wyzwolenie narodowe i społeczne na tle szerokiej panoramy wydarzeń w Polsce i Niemczech. Czyni także refleksje nad realizacją dążeń działaczy polonijnych — powrotu Ziem Nadodrza do Polski, dokonaną przez obóz polskiej lewicy po II wojnie światowej.

15. **Pamiętniki Opolan**. Wstęp E. Osmańczyk. Posłowie R. Hajduk. Kraków 1954 Wydawn. Literackie 8° ss. 554, ilustr.

Zbiór 29 wspomnień rodowitych Opolan — obrazujących walkę ludu opolskiego o wyzwolenie narodowe i społeczne, uwieńczoną powrotem Opolszczyzny do Macierzy. Zamieszczono tu m.in. wspomnienia: Sz. Koszyka, R. Urbana, J. Kani, J. Łangowskiego, J. Mrochenia, J. Wawrzynka, A. Gadzińskiego, A. Smolkowej i B. Kani.

16. Połomski Franciszek: **Zamierzenia likwidacji działaczy polskich na Opolszczyźnie w latach 1939—1945**. Stud. Śl. T. 1: 1958 s. 189—231.

Publikacja cenionego badacza dziejów ludności polskiej na Śląsku Opolskim w okresie drugiej wojny światowej, dotyczy najbardziej brutalnych form akcji germanizacyjnej — bezwzględnego zwalczania tych jednostek, które nie poddawały się procesowi zniemczenia. Autor zamieścił w aneksie kilka oryginalnych dokumentów i wykaz rodzin polskich działaczy, wyznaczonych przez landratów do wysiedlenia w pierwszej kolejności.

17. Popiołek [Oswald] Stefan: **Wykaz organizacji i instytucji polskich na Śląsku Opolskim w latach 1923—1939**. Katowice 1959 Śląsk 8° ss. 99, bibliogr. Instytut Śląski w Opolu.

Pierwsza próba usystematyzowania wszystkich organizacji i instytucji polonijnych istniejących w okresie międzywojennym na Śląsku Opolskim. Praca zawiera wykazy Związku Polaków w Niemczech, organizacji zawodowych, młodzieżowych, sportowych, finansowych, gospodarczych, oświatowych i kulturalnych. Stanowi niezbędne uzupełnienie do historii ruchu polskiego na Śląsku Opolskim.

18. Ratajewski Jerzy: **Ruch czytelniczy i biblioteki polskie na Śląsku Opolskim 1922—1939 w świetle niektórych materiałów archiwalnych i prasowych**. Opole 1970 8° ss. 67. Instytut Śląski w Opolu. Komunikaty. Seria zwykła nr 72.

Jedna z nielicznych publikacji ukazujących istotną rolę drukowanego słowa polskiego na Śląsku Opolskim w okresie międzywojennym. Rozważania autora obejmują dwa podstawowe problemy: pierwszy to bibliotekarstwo polskie, jego organizacja i działacze, drugi — różne formy i sposoby propagandy i przenikanie książki polskiej na Śląsku

Opolskim do czytelników. Praca ukazuje ponadto ważną rolę słowa polskiego w podtrzymywaniu i wzbudzaniu świadomości narodowej.

19. Szurgacz Herbert: **Likwidacje organizacji polskich i ich placówek na Opolszczyźnie w latach 1939—1941**. Stud. Śl. T. 9: 1965 s. 285—305.

Ten interesujący artykuł poświęcony jest polityce władz hitlerowskich zmierzającej do całkowitej i bezwzględnej likwidacji Związku Polaków w Niemczech i podległych mu organizacji społecznych, gospodarczych, a także szkół mniejszościowych oraz innych instytucji o charakterze kulturalnym i religijnym. W aneksie znajdują się liczne dokumenty w języku niemieckim.

20. Targ Alojzy: Wiktor Gorzółka. **Wczoraj, Dzisiaj, Jutro**. R. 2: 1968 nr 4 s. 59—61. portr. bibliogr.

Obszerna biografia Wiktora Gorzółki, prezesa m.in. Związku Młodzieży Polskiej, zasłużonego działacza polonijnego, który oddał swe życie w walce o polski Śląsk Opolski. W roku 1944 zginął w Buchenwaldzie. Dla uczczenia jego zasług jedna z ulic w Groszowicach nazwana została jego imieniem.

21. Wasylewski Stanisław: **Na Śląsku Opolskim**. Katowice 1937 4° Instytut Śląski ss. 286.

„Na Śląsku Opolskim” — to jedna z bardzo nielicznych książek — świadectw dokumentujących na wskroś polski charakter Śląska Opolskiego. Jest to, jak pisze autor w słowie wstępnym, opowieść o dziejach polskiej ludności rodzimej, „...o tym jak żyli i walczyli. I o tym jak żyją dziś i walczą, jak organizują się w związki śpiewacze, harcerskie, spółdzielcze. I w trudzie zawziętym oczyszczają z namiętności swą szczerą polską duszę”. Ponadto książka zawiera 354 unikalnych dziś ilustracji.

22. Wawrzynek Wojciech: **Polskie stowarzyszenia akademickie na Śląsku Opolskim w latach 1924—1939**. Opole 1963 8° ss. 42, bibliogr. Instytut Śląski w Opolu. Komunikaty. Seria Monograficzna. Nr 40.

Popularny zarys dziejów polskich organizacji akademickich na Śląsku Opolskim: Związku Akademików Górnoślązaków „Silesia Superior”, Związku Akademików Polaków w Niemczech. W aneksie zamieszczono statut „Silesii Superior” oraz wykaz studentów polskich ze Śląska Opolskiego na wyższych uczelniach niemieckich w latach 1924—1939. Autor był jednym z czołowych działaczy Związku Akademików Górnoślązaków. „Silesia Superior”.

23. Wrzesiński Wojciech: **Na swoim i wśród obcych**. Z życia Polaków w Niemczech międzywojennych. Katowice 1971 8° Śląsk ss. 71, nlb. 136.

Album, opracowany przez znanego badacza dziejów Związku Polaków w Niemczech, poza obszernym wstępem zawiera bogaty materiał fotograficzny (fotografie, ulotki, wycinki prasowe, dokumenty) —

ilustrujący przejawy życia organizacyjnego Polaków w Niemczech międzywojennych. Cenne uzupełnienie stanowi kalendarium ważniejszych wydarzeń w życiu Polaków — obywateli niemieckich w latach 1919—1939, mogące okazać się pomocne dla nauczycieli na lekcjach wychowania obywatelskiego.

24. Wrzesiński Wojciech: **Polski ruch narodowy w Niemczech 1922—1939**. Poznań 1970 8° ss. 431, bibliogr.

Pierwsza w literaturze polskiej rozprawa naukowa oparta o wnikliwe badania, poświęcona polskiemu ruchowi narodowemu w Niemczech począwszy od powstania Związku Polaków, do momentu wybuchu wojny światowej. Autor, po dokonaniu analizy rozmieszczenia i świadomości narodowej Polaków, kreśli kolejno obraz dziejów zjednoczenia polskiego ruchu narodowego, rozwoju organizacyjnego i przemian ideowych Związku Polaków w Niemczech, i innych organizacji polonijnych, stanu polskiego szkolnictwa, polityki Niemiec wobec ruchu polskiego, kończąc opisem sytuacji w przededniu II wojny światowej. Tę szczególnie wartościową książkę zaopatrzone w bogaty wykaz źródeł i literatury.

25. **Wspomnienia Opolan**. T. 1 pod red. Wiktora Kornatowskiego, Kazimierza Malczewskiego; T. 2 pod red. Aliny Glińskiej, Kazimierza Malczewskiego, Andrzeja Pałosa. Warszawa 1960—1965 Pax 8° ss. 459, nlb. 5, tab. + ss. 442 nlb. 2.

Jest to zbiór 54 wspomnień działaczy polonijnych Śląska Opolskiego, ukazujący fragmenty jednego z najciekawszych i najtrudniejszych okresów ich życia — walki ludu śląskiego o wyzwolenie narodowe aż po wrzesień 1939 roku. Wspomnienia zawarte w zbiorze przedstawiają proces budzenia się świadomości narodowej pod znakiem Rodła, jej aktywizację i walkę z naporem wojującego germanizmu. Każde ze wspomnień poprzedza biografia autora.

„Ubytek księgozbioru” publicznych bibliotek powszechnych w świetle obowiązujących przepisów

OD REDAKCJI :

Artykuł kol. M. Pietruszkowej stanowi dalszą część materiałów opracowanych na zorganizowaną w dniach 2—4 lutego br., przez WBP w Katowicach konferencję dyrektorów i kierowników bibliotek wojew. katowickiego.

W nrze 2/72 naszego poradnika publikowaliśmy referat kol. W. Dziadkiewicz pt. „Gromadzenie zbiorów w sieci bibliotek miejskich”.

Biblioteka publiczna — biblioteka zbiorów na bieżąco aktualizowanych.

Specyfiką publicznych bibliotek powszechnych jest przede wszystkim ich dostępność, uniwersalność zbiorów oraz funkcja oświatowo-wychowawcza w środowisku. W odróżnieniu od bibliotek naukowych nie mają obowiązku gromadzenia i przechowywania zbiorów „dla potomności”. Są bibliotekami zaspokajającymi aktualne potrzeby czytelnicze mieszkańców, stąd wynikająca konieczność stałej korekty profilu gromadzenia zbiorów i obowiązek ich ciągłej aktualizacji.

Zarządzenie nr 77 Min. Kultury i Sztuki z 28. VII. 1962 w sprawie usuwania i przekazywania druków zbędnych w publicznych bibliotekach powszechnych wyraźnie precyzuje to zagadnienie: „Publiczne biblioteki powszechne obowiązane są systematycznie przeglądać księgozbiory pod względem ich aktualnej przydatności i co najmniej raz do roku usuwać z księgozbiorów i przekazywać do zbiornic odpadów użytkowych:

- 1) książki przestarzałe i nieprzydatne w danym środowisku,
- 2) nadmierną w stosunku do potrzeb liczbę egzemplarzy poszczególnych tytułów,
- 3) niekompletne egzemplarze dzieł wielotomowych,
- 4) książki zniszczone, uszkodzone lub brudne”.

Zarządzenie jest znane i obowiązuje biblioteki od blisko 10 lat. W prak-

tyce jednak punkt mówiący o usuwaniu nieprzydatnych tytułów nie był w pełni realizowany, przede wszystkim z powodu braku magazynów i szczegółowej instrukcji o postępowaniu z tzw. drukami zbędnymi.

Obecnie wszystkie biblioteki pod naporem zwiększającego się co roku zakupu nowości, ograniczonej powierzchni lokalowej, coraz częściej stosowanego wolnego dostępu do półek a także ogromnego postępu nauk i tym samym szybszej deaktualizacji części naukowej i popularnonaukowej zbiorów — zmuszone są do podejmowania radykalnych kroków w zakresie selekcji i porządkowania gospodarki zbiorami zbędnymi.

Na szczęście sprawa ta dojrzała do tego stopnia, że prezydium rad narodowych nie negują już potrzeby wygospodarowania lokali na cele magazynowe. Również nowa instrukcja o ewidencji zbiorów bibliotecznych precyzuje bliżej tryb postępowania bibliotek w tym zakresie. Opierając się na wskaźniku Instytutu Książki i Czytelnictwa, który zakłada 6,6⁰/₀ rocznego ubytku książek w bibliotece liczącej przykładowo 10.000 tomów — możemy rocznie usunąć w ramach selekcji 660 książek. Nowa instrukcja mówi również, że w uzasadnionych wypadkach ubytki mogą przekraczać 100⁰/₀ nabytków w danym roku. Maksymalny pobyt książki w publicznych bibliotekach obliczany jest na 15 lat — stąd również wynikają wskazówki dla właściwego uzupełniania zbiorów i selekcji.

Selekcja jako forma aktualizacji zbiorów.

Selekcja jest nieodłączną częścią pracy każdej żywej biblioteki. Potrzebę radykalnej selekcji, zwłaszcza książek technicznych postuluje Tadeusz Krzyżewski w artykule pt. „**Ciągła selekcja księgozbiorów technicznych warunkiem postępu i wynalazczości**”, mówiąc, że w dobie rewolucji naukowo-technicznej — szybko starzejące się książki techniczne należy jak złom przekazywać na makulaturę, bo — cytując: „**złom i makulatura to także składowe czynniki postępu technicznego**”. (Bibl. nr 5/66 str. 140). Z własnego doświadczenia znamy różne selekcje. A oto jak je określił Stanisław Siekierski w artykule pt. „Zmora selekcji”: „Różnorakie robiono selekcje: akcyjne i permanentne, pod naciskiem i bez nacisku, z oporem i nadgorliwością, z sensem i bardzo często bez”.

Dla bibliotekarzy selekcją bez problemów są wykazy książek przestarzałych i pisemne nakazy władz o usunięciu z półek poszczególnych tytułów. Tutaj bibliotekarz jest wykonawcą zaleceń odgórnych i jego rola ogranicza się do niezbędnych czynności techniczno-manipulacyjnych. Zasady selekcji książek naukowych i popularnonaukowych nie objętych spisami zostały dość wyraźnie określone w załączniku do zarządzenia nr 77 Min. Kultury i Sztuki z 1962 r. Nie wchodząc w szczegóły przypomnieć wypada orientacyjne kryteria, jakimi należy się kierować przy kwalifikowaniu druków na makulaturę lub do magazynu druków zbędnych. Świadomie pomijamy tutaj sprawy książek zniszczonych, uszkodzonych lub brudnych.

Mogą być usunięte z księgozbiorów:

- wydawnictwa sprzed 10 lat lub wcześniejsze, jeżeli nie posiadają trwałej wartości treściowej. Przede wszystkim książki i broszury o nieaktualnych problemach politycznych i ekonomicznych, druki agitacyjne, okolicznościowe itp. poza jedynymi egzemplarzami dotyczącymi danego regionu;
- zbiory przepisów prawnych, statuty, instrukcje, normy — jeżeli zostały znowelizowane;
- wydawnictwa popularnonaukowe, zdeaktualizowane przez szybki rozwój nauki i techniki, np. kosmonautyka, biologia, ekonomia itp. i wszelkie poprzednie wydania, jeśli zastąpione będą nowszymi, rozszerzonymi;

- zdeaktualizowane programy i podręczniki szkolne;
- stare kalendarze i informatory,
- roczniki gazet sprzed 2 lat i wcześniejsze (poza lokalnymi i Trybuną Ludu w bibliotekach szczebla powiatowego i wojewódzkiego) oraz roczniki popularnych magazynów sprzed pięciu lat.

Wymienione książki i czasopisma przekazuje się na makulaturę na podstawie protokołu-wniosku podpisanego przez komisję, powołaną przez kierownika jednostki budżetowej i zatwierdzonego przez tegoż kierownika. Spis książek proponowanych do wycofania z literatury społeczno-politycznej powinien być skonsultowany z komitetami powiatowymi, natomiast wykaz książek z literatury naukowej i popularnonaukowej w miarę potrzeby winien być zaopiniowany przez rzeczoznawców z poszczególnych dziedzin wiedzy.

Książki przesuwane do magazynów druków zbędnych nie wymagają wspomnianych konsultacji, ponieważ mimo odpisania ich z majątku biblioteki będą objęte ewidencją sumaryczną zbiorów i w każdej chwili na życzenie władz mogą być udostępnione.

Najtrudniejszą sprawą jest selekcja beletrystyki. Tutaj nie ma możliwości ustalenia kryteriów. Instrukcja z 1962 roku mówi, że — cytując: „można usuwać przestarzałe, zbeletryzowane piśmiennictwo, reportaże, zbiory felietonów itp. nie reprezentujące wartości artystycznych lub poznawczych, skróty powieści”.

Skróty powieści właściwie w bibliotekach nie ma; reportaże w znakomitej większości nie mają charakteru literackiego i są zaliczane do grupy zbiorów pozabeletrystycznych, natomiast do oceny artystycznej powieści bibliotekarze chyba nie czują się powołani a nawet przygotowani.

Cóż wobec tego mamy z beletrystyką zrobić?

Sądze, że po pierwsze należy przyglądać się bliżej grupie książek tzw. niechodliwych, nieczytanych. Można na szkoleniu wewnętrznym przeanalizować wartości tych książek i ewentualnie poddać je zabiegom propagandowym. Część z nich na pewno będzie ponownie „odkryta”, lecz pozostałe będą musiały być przesunięte do magazynu rezerw, magazynu druków zbędnych lub wycofane w ogóle. W ostatnim wypadku niezbędna będzie konsultacja Wojewódzkiej Biblioteki.

Po drugie — należy ustosunkować się do pozycji o tzw. sezonowej pozycji np. seria Autentyków. Tytuły szczególnie modne lub reklamowane, zgromadzone w większej ilości w danej bibliotece, po pewnym czasie tracą swą atrakcyjność i dlatego muszą być usuwane, zwłaszcza z bibliotek filialnych.

Po trzecie — nadwyżka dzieł wieloegzemplarzowych a wartościowych może i powinna być przesuwana do magazynów rezerw, wyjątkowo do magazynów druków zbędnych, natomiast jej całkowite wycofanie i oddanie na makulaturę wymaga każdorazowo zgody Wydziału Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej.

Obowiązek usuwania wszelkich druków przestarzałych nie dotyczy jedynych egzemplarzy tych druków, przechowywanych w bibliotekach głównych miast powyżej 100 tys. mieszkańców.

Problemem w każdej bibliotece są również wielotomowe dzieła zbiorowe, z których tylko niektóre tomy cieszą się poczytnością oraz większość gatunków literackich poza działem 82-3. Dotykamy tutaj spraw właściwego gromadzenia, którego nie da się rozdzielić od spraw ubytków, gdyż to, co zostanie pochopnie wprowadzone na półki biblioteczne, po pewnym czasie będzie stanowić problem dla przeprowadzających selekcję. Kończąc pojęte omówienie zagadnień selekcji pragnę podkreślić różnice w pojęciu selekcji w filiach a w bibliotekach głównych. To co z różnych względów musimy usuwać z bibliotek filialnych, przeważnie zostaje w bibliotece centralnej lub w jej magazynie i jeśli kiedyś byłoby zapotrzebowanie na dany

tytuł, można zawsze czytelnika skierować do centrali lub sprowadzić do własnej biblioteki w ramach dopyczeń. Dla porządku przypominam również, że każda selekcja czy skontrum muszą być zakończone protokołem i wnioskami co do dalszego losu usuwanych książek.

Zasady ewidencji materiałów bibliotecznych

Szczegółowe przepisy dotyczące ewidencji materiałów bibliotecznych zawarte są w instrukcji MKiS z 15. VIII. 1970. Instrukcja ta miała obowiązywać od 1.I.1971, a obowiązuje od 1.I.1972 Wprowadza ona pewne nowe elementy w dotychczasową praktykę biblioteczną, zwłaszcza w zakresie druków zbędnych.

Nowością dla wielu mniejszych bibliotek naszego województwa będzie obowiązek wprowadzenia sumarycznej ewidencji wpływów oraz oddzielnych ksiąg inwentarzowych dla poszczególnych rodzajów wpływów, np.: czasopism, kartografii, nut, filmów itp.

Blizszego określenia a może nawet rozszerzenia wymagają również materiały, które mogą być zakwalifikowane do uproszczonej ewidencji wpływów. Jak wiadomo, materiały tej grupy są poza szczegółową ewidencją wpływów i ubytków i rozliczeniem finansowo-księgowym. Oprócz materiałów wymienionych przez instrukcję jak: skrypty, podręczniki, katalogi, dokumenty życia społecznego — wydaje się słuszne zaliczać do tej grupy wieloegzemplarzowe broszury i książeczki dziecięce w rodzaju BBT, Ważne Sprawy Dziewcząt i Chłopców, Zrób to sam — i inne cieniutkie książeczki z poziomu I, których cena jednostkowa nie przekracza 10,— zł. Przy okazji należałoby jeszcze przedyskutować potrzebę lub nie — katalogowania tej grupy zbiorów.

Instrukcja uznaje za wskazane prowadzenie oddzielnych ksiąg inwentarzowych dla każdej wydzielonej jednostki organizacyjnej, szczególnie dla bibliotek filialnych. W związku z dużym przyrostem księgozbiorów — inwentaryzowanie książek przez jedną osobę i prowadzenie niezbędnych dokumentacji zdawczo-odbiorczej staje się coraz bardziej uciążliwe a nawet opóźnia dostarczanie nowości. Przede wszystkim jednak za decentralizacją inwentarzy przemawia konieczność ustalenia stanu majątkowego każdej placówki i łatwego rozliczenia osób odpowiedzialnych za ten stan.

Inwentaryzacja zbiorów (skontrum)

Zbiory biblioteczne zaliczane są w jednostkach i zakładach budżetowych do tzw. „pozostałych wartości trwałych” a wartość ich wpisywana jest na konta majątkowe tych jednostek. W związku z tym wszelkie operacje z zakresu przybytków zbiorów muszą być uzgadniane corocznie z komórką prowadzącą księgowość biblioteki. Nie jest to jednak równoznaczne ze stwierdzeniem faktycznego stanu ilościowego księgozbioru. Temu celowi służą kontrole księgozbioru czyli skontrum.

Dotychczasowe kontrole księgozbioru przeprowadzane były przez zespół ludzi wyznaczany przez dyrektora (kierownika) biblioteki i w mniejszych bibliotekach przede wszystkim związane były ze zmianą kierowników placówek, remontami itp. Metody były i są różne, w zależności od przyjętego systemu układu zbiorów placówki. Przy centralnych inwentarzach — biblioteki wykorzystują katalog topograficzny, karty centrali ułożone numerycznie, arkusze wzorcowe itp. Nowa instrukcja uściśla terminy kontroli, uzależniając je od wielkości zbiorów i charakteru wypożyczalni; oraz wyraźnie określa skład komisji skontrolującej i tryb jej powoływania. Otóż komisje powołuje kierownik jednostki budżetowej na wniosek kierownika biblioteki w porozumieniu z głównym księgowym. Biblioteki obowiązane są do permanentnego kontrolowania swoich zbiorów, a więc liczące więcej niż 100.000 jednostek ewidencyjnych powinny mieć stałe komisje skontrolujące.

W skład komisji poza pracownikami biblioteki powinna wchodzić osoba spoza danej biblioteki, w wypadku biblioteki gromadzkiej — pracownik jednostki nadrzędnej (administracyjnej lub instrukcyjno-metodycznej).

Dochodzimy tutaj do problemu materialnej odpowiedzialności dyrektorów i kierowników bibliotek oraz trudnej do stwierdzenia w krótkim czasie faktycznej liczby książek. W razie zmiany kierownika biblioteki liczącej mniej niż 10.000 woluminów kontrola całego zbioru wykryje istniejące braki. Natomiast w bibliotekach o większej liczbie niż 10.000 woluminów pracownik przejmujący stanowisko kierownika (dyrektora) placówki może podpisać protokół zdawczo-odbiorczy po przeprowadzeniu, jak mówi instrukcja, „wyrывkowej inwentaryzacji całości księgozbiorów lub ich części” tzn. że w protokóle będzie odnotowana liczba woluminów wynikająca z dokumentacji, natomiast kontrola wykaże braki części zbiorów np. czytelnicy. W dużych bibliotekach składających się z kilku lub kilkunastu placówek, bezpośrednia odpowiedzialność za zbiory i w ogóle majątek ponoszą kierownicy tych placówek. Kierownicy (dyrektorzy) bibliotek odpowiadają w wypadku braku dokumentacji zdawczo-odbiorczej, niezabezpieczenia odpowiednich warunków lokalowych, gwarantujących bezpieczeństwo zbiorów, oraz w wypadku niewyciągnięcia konsekwencji w stosunku do pracowników podległych a zaniedbujących swe obowiązki w tym zakresie.

Realizacja zasad nowej instrukcji o ewidencji zbiorów wymaga również w wielu bibliotekach zmiany struktury organizacyjnej, tworzenie lub wyodrębniania nowych stanowisk pracy, np. stałe komisje skontrolne, dział gromadzenia (wyodrębniony z opracowania), dział druków zbędnych, stanowisko do spraw ubytków itp.

Ubytki w księgozbiorach bibliotek i ich dokumentacja

W każdej żywej bibliotece mamy do czynienia z ubytkami. Są to przede wszystkim ubytki naturalne jak zniszczenie lub zagubienie książki przez czytelnika, za które biblioteka otrzymuje ekwiwalent. Do tych ubytków biblioteka sporządza protokół wg wzoru nr 8. Wartość zagubionej przez czytelnika książki wg regulaminu określa bibliotekarz, może zatem być wyższa od ceny inwentarzowej.

Wiele kłopotów nastęca również w praktyce ustalenie wartości zagubionej książki z dzieł wielotomowych. Wobec braku przyjęcia jednoznacznych zaleceń w tym względzie należałoby przyjąć, że również bibliotekarz będzie indywidualnie decydował, czy czytelnik zapłaci za wszystkie tomy, czy tylko za zagubiony egzemplarz.

Przy przekazywaniu książek zniszczonych na makulaturę wymaga się obecnie tylko odpowiedniego stwierdzenia w protokóle wzór nr 9.

Dla książek zacytanych lub wyselekcjonowanych sporządza się protokół wzór nr 9, zmieniając odpowiednio przyczynę ubytku.

Oddzielną grupę ubytków stanowią książki nieodnalezione, na które nie ma dokumentacji wypożyczenia, oprawy itp.

Braki te spisuje się w dwóch oddzielnych wykazach jako braki względne i bezwzględne. Stanowią one załącznik do protokołu skontrolnego (wzór nr 12). Braki bezwzględne są to książki, o których wiadomo, że nie zostaną odnalezione (np. stwierdzona kradzież) lub ujawnione braki podczas poprzedniej kontroli. W oparciu o zalecenia komisji skontrolnej, przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności wymienionych w §§ 62 i 63 instrukcji, kierownik jednostki budżetowej podejmuje decyzję o odpisaniu braków zawinionych i niezawinionych z majątku biblioteki.

Instrukcja szczegółowo wymienia warunki, kiedy można uznać bibliotekarza winnym za powstałe braki. Cytuję § 63 punkt 2: „Jako zawinione traktuje się braki, które powstały w wyniku niedopełnienia przez pracow-

nika obowiązków służbowych, pod warunkiem, że miał on możliwość należytego ich wykonania”.

Okolicznością przemawiającą za kwalifikowaniem braków jako niezawinionych będzie — cytując: „działanie osób trzecich, któremu nie można było zapobiec”, a więc również działanie czytelników uzupełniających własne księgozbiory kosztem biblioteki.

Braki względne są to takie pozycje, co do których istnieje prawdopodobieństwo ich odnalezienia, a także wykaz brakujących książek po jednorazowym skontrum. Dotyczy to szczególnie bibliotek przy wolnym dostępie do półek, gdzie skontrum przeprowadzać się ma co 2 lata i powtórzone wówczas braki należy traktować jako braki bezwzględne. Braki względne nie podlegają odpisaniu z majątku biblioteki lecz pozostają w zawieszeniu do momentu gdy zostaną uznane za braki bezwzględne.

Ewidencję ubytków prowadzi się oddzielnie dla każdej grupy zbiorów objętych odrębną księgą inwentarzową. Jest to przeważnie sumaryczna ewidencja ubytków. Natomiast szczegółową ewidencją są wykazy poszczególnych rodzajów ubytków stanowiące załączniki do protokołu. Niezrozumiałe jest, dlaczego wiele obowiązujących biblioteki wzorów nie zostało objętych nowym wzornikiem druków bibliotecznych, co wcale nie ułatwia nam codziennej pracy w tym zakresie.

Właściwe prowadzenie dokumentacji ubytków jest bardzo czasochłonne i zwłaszcza w bibliotekach o centralnym inwentarzu wymaga wydzielonego stanowiska pracy. Na pewno prościej jest wprowadzić książkę do biblioteki niż ją stamtąd usunąć, biorąc tylko pod uwagę czynności techniczno-manipulacyjne.

Podstawy prawne:

1. „Wytyczne w sprawie zabezpieczenia własności społecznej w publicznych bibliotekach powszechnych” wydane przez MKiS, W-wa 1960.
2. Zarządzenie nr 77 MKiS z dnia 28. VII. 1962 w sprawie usuwania i przekazywania druków zbędnych w publicznych bibliotekach powszechnych oraz załącznik do tego zarządzenia.
3. Instrukcja MKiS z dnia 15 sierpnia 1970 w sprawie zasad ewidencji materiałów bibliotecznych (Dz. Urz. MKiS nr 9 z 25. VIII. 1970).
4. Spisy książek przestarzałych opracowane przez MKiS: nr 1/1967, 2/1967, 3/1969, 4/1969, 5/1970, 6/1971, 7/1972, 8/1972.

Historia książki dawnej i współczesnej

Tematyczna lekcja biblioteczna

W okresie Dni Oświaty, Książki i Prasy często przeprowadzamy w bibliotekach lekcje biblioteczne. Lekcja niniejsza pt. „**Historia książki dawnej i współczesnej**” przeznaczona jest dla uczniów klas VI-VIII. Temat jej jest bardzo obszerny i dlatego nauczycielka powinna już wcześniej przygotować uczniów, podając najogólniejsze wiadomości z historii książki w formie pogadanki na lekcji języka polskiego. Lekcja biblioteczna nie może trwać dłużej niż 1,5 godz. Ma ona na celu nauczenie dzieci posługiwania się księgozbiorem biblioteki i wyszukiwania w różnych książkach znajdujących się w bibliotece (encyklopedie, słowniki, informatory, kalendarze, wydawnictwa popularnonaukowe, monografie, biografie, książki beletrystyczne, a także roczniki czasopism i artykuły z czasopism) informacji na temat historii książki.

Zadaniem bibliotekarki jest przygotowanie i zebranie materiału oraz opracowanie pisemnych ćwiczeń i przeprowadzenie

lekcji. Ćwiczenia mają charakter praktyczny. Powinny zapoznać dzieci starszych klas szkół podstawowych z wydawnictwami na temat książki dawnej i współczesnej, znajdującymi się w bibliotece, oraz nauczyć szukania odpowiedzi na opracowane pytania. Pytania nie mogą być zbyt szczegółowe, gdyż wtedy nie zmieścimy się w zaplanowanym przez siebie czasie (1,5 godz.); winny natomiast obejmować całość omawianego zagadnienia. Kartki numerujemy cyframi rzymskimi u góry w środku, a pytania — cyframi arabskimi oraz literami po lewej stronie kartki. Każde dziecko w grupie, z którą przeprowadzamy lekcję, otrzymuje jedną kartkę z kilkoma pytaniami.

Lekcje przeprowadzamy głównie w oparciu o księgozbiór znajdujący się w bibliotece, z braku zaś odpowiednich materiałów do pożyczamy źródła także z innych placówek. Materiałów do pożyczonych nie powinno być jednakże zbyt dużo. Zwracamy uwagę na to, by źródła, z których korzystają dzieci, były jak najbardziej różnorodne, nie ograniczamy się

wyłącznie do łatwych książek beletrystycznych. Dzieci winny zapoznać się z najróżniejszymi pozycjami jakimi dysponuje biblioteka, a więc z trudniejszymi wydawnictwami popularnonaukowymi, encyklolediami specjalistycznymi, monografiami, informatorami, kalendarzami, rocznikami czasopism i artykułami z tychże, a także z ogólnymi dziełami typu encyklopedycznego i słownikowego. Lekcję biblioteczną lepiej jest przeprowadzać w mniejszych grupach, liczących ok. 20 osób. Lekcję tematyczną poprzedzamy lekcją na temat posługiwania się katalogami i wynajdywania właściwych książek w odpowiednich działach na półkach. Ze względu na obszerny temat tej lekcji, na każdej kartce z pytaniami podajemy dziecku autora i tytuł książki, miejsce i rok wydania, rozdział i strony, na których znaj-

duje się odpowiedź na dane pytania. Przy łatwiejszych pytaniach strony się opuszcza. Pytania są sformułowane tak, by dziecko nie przepisywało gotowych odpowiedzi lecz udzielało ich własnymi słowami. Dzieci notują odpowiedzi na specjalnych kartkach lub w zeszytach. Bibliotekarka, po rozdaniu kartek i objaśnieniu, w jaki sposób wykonywać ćwiczenia, dozoruje pracę dzieci, kontrolując wykonanie zadań i pomagając w razie trudności. Informacje wstępne powinny zająć ok. 10 min., praca cicha dzieci winna trwać ok. 30 min., zaś zbieranie wiadomości — ok. 45 min. Materiały do tej lekcji (książki i czasopisma) przygotowuje bibliotekarka na specjalnej wystawce pt. „Historia książki dawnej i współczesnej”. Poniżej podajemy tematyczny plan lekcji:

I. Książka rękopiśmienna.

1. Najstarsze rodzaje pisma.
2. Najdawniejsze materiały piśmiennicze (papierus, pergamin).
3. Postać książek w starożytności (zwój, kodeks).
4. Klasztory jako ośrodki wytwarzania ksiąg w średniowieczu.
5. Zdobnictwo średniowiecznej księgi rękopiśmiennej (inicjały, iluminowanie, miniatury).
6. Wygląd średniowiecznej księgi rękopiśmiennej (oprawy).
7. Rodzaje ksiąg (księgi liturgiczne: mszały, psalterze, modlitewniki antyfonarze).

II. Wynalezienie druku — obniżenie ceny książki.

8. Wynalezienie papieru.
9. Droga papieru z Chin do Polski.
10. Wynalezienie druku. Druk drzeworytowy i ksylograficzny.
11. Początki drukarstwa — Jan Gutenberg — wynalazca czcionki ruchomej.
12. Najstarsze druki Gutenberga.
13. Rozwój techniki drukarskiej w Polsce. Inkunaubuty.
14. Pierwsze oficyny drukarskie w Polsce.
15. Pierwsi drukarze polscy.

16. Najstarsze druki polskie.
 17. Zdobnictwo książki drukowanej (drzeworyty, miedzioryty).
 18. Oprawy książek drukowanych.
 19. Bibliofilstwo. Ekslibrisy. Superekslibrisy.
 20. Rola książki dawniej i dziś.
 21. Najstarsze biblioteki.
- Zestaw pytań do lekcji bibliotecznej dla grupy liczącej 23 dzieci.

I.

1. Iljin M.: **Czarno na białym**. Warszawa 1962.
Odpowiedz pisemnie na pytania:
 - a) Jak brzmią nazwy najstarszych rodzajów pisma? (s. 10, 16).
 - b) Jakiego pisma używali dawni Egipcjanie? (s. 28).
 - c) Wymień najdawniejsze materiały piśmiennicze. (s. 49).
 - d) Zademonstruj ilustracje przedstawiające najstarsze materiały piśmiennicze (s. 50, 52, 55, 60) i przybory do pisania w starożytności (s. 62).

II.

1. **Płomyczek 1961 nr 10**.
Znajdź ilustrowaną Encyklopedię Płomyczka. Odpowiedz pisemnie na pytania:
 - a) Jak wyglądały książki z gliny? (s. 2).
 - b) Jak wyglądał i z czego był zrobiony zwój w starożytnym Egipcie? (s. s-3).
 - c) Jaką postać książki wprowadzili starożytni Grecy i Rzymianie? (s. 3).
 - d) Co to był pergamin? (s. 5—6).

III.

1. Krzyżanowski J.: **Historia literatury polskiej**. Warszawa 1964.
a) Zademonstruj ilustracje ze stron: 166, 32a i b, 40a, 48a, 64a, 72a, 80a i b i omów je.
2. Kopaliński W. **Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych**. Warszawa 1968.
Napisz co oznaczają słowa:
 - a) Inicjał.
 - b) Miniatura.
 - c) Iluminacja.

IV.

1. Świerkowski K.: **Zarys wiedzy o książce dla bibliotekarza**. Warszawa 1958.
 - a) Gdzie i kiedy został wynaleziony papier?
 - b) Przedstaw drogę papieru z Azji do Europy; gdzie powstał pierwszy młyn papierowy w Europie?
 - c) Skąd pochodzi nazwa papier?
 - d) Podaj miejscowość, w której pracował pierwszy młyn papierniczy w Polsce.

V.

1. Muszkowski J.: **Jan Gutenberg i wynalezienie sztuki drukarskiej**. Warszawa 1948.
Odpowiedz pisemnie na pytania:
 - a) Kiedy i gdzie urodził się Jan Gutenberg (s. 8).
 - b) Co było największym dziełem Gutenberga? Uzasadnij nazwę druku. (s. 19, 21).
 - c) Wymień najwcześniejsze druki Gutenberga. (s. 15, 17).

VI.

1. **Mała Encyklopedia Powszechna PWN.** Warszawa 1970.

Znajdź i zapisz znaczenie następujących słów:

- druk
- drukarstwo
- druk ksylograficzny
- drzeworyt
- miedzioryt.

VII.

1. Ożarzewski C.: **Zarys dziejów książki i księgarstwa.** Poznań 1965.

Odpowiedz pisemnie na pytania:

- Jak była zdobiona książka renesansowa? (drzeworyt, miedzioryt) s. 55.
- Gdzie i kiedy ukazała się pierwsza książka ilustrowana miedziorytami (s. 56).
- W co zaopatrywane były luksusowe oprawy książek należących do panujących? (s. 57).

VIII.

1. Dużyk J.: **W oficynach krakowskich Krakowa XVI wieku.** Warszawa 1971.

Odpowiedz pisemnie na pytania:

- Gdzie powstawały w średniowieczu księgi rękopiśmienne? (s. 6-10).
- Jakie miasto polskie było kolebką drukarstwa? Jaki był pierwszy samodzielny druk polski? Wymień pierwszych drukarzy krakowskich. (s. 11).
- Wymień nazwiska pierwszych drukarzy-Polaków. (s. 14).

IX.

1. Jaworzakowa M.: **Przyjaciel na zawsze.** Warszawa 1961.

Posługując się objaśnieniami na końcu książki napisz:

- Co było największą zasięgą Jana Hallera? (s. 234).
 - Gdzie drukował Jan Kochanowski swoje pieśni? (s. 237).
 - Kto drukował prawie wszystkie utwory Mikołaja Reja? (s. 238).
2. Porazińska J.: **Kto mi dał skrzydła.** Warszawa 1963.

Odpowiedz pisemnie na pytania:

- W jakiej drukarni drukowany był Psalterz Dawidów w przekładzie Jana Kochanowskiego? (s. 335).

X.

1. Grycz J.: **Z dziejów i techniki książki.** Wrocław 1951.

Odpowiedz pisemnie na pytania:

- Co to są inkunabuły? (s. 54).
- Czym różniło się zdobienie książki rękopiśmiennej od drukowanej? (s. 118—119).
- Jakich materiałów używano do oprawy? (s. 133).
- Wymień rodzaje opraw. (s. 133—134).

XI.

1. Drabczyński M., Salewski T., Trzaska F.: **Od rękopisu do książki.** Warszawa 1958.

Odpowiedz pisemnie na pytania:

- Jakie są rodzaje druku? (s. 269, 313, 320).
- Co to jest czcionka? (s. 270).
- Jakie wielkości pism drukarskich są używane w Polsce? (s. 273).

XII.

1. Jackowski B.: **Książka powstaje.** Warszawa 1948.

Odpowiedz pisemnie na pytania:

- a) Jakie rozróżniamy cztery zasadnicze typy maszyn drukarskich? (s. 151).
- b) Co to jest litografia? (s. 167).
- c) Co to jest druk z cynku? (s. 160).
- d) Co to jest offset? (s. 172).
- e) Co to jest rotograwiura? (s. 175).

XIII.

1. Wasilewska W.: **Wiedza o książce**. Warszawa 1966.
Odpowiedz pisemnie na pytania:
 - a) Jaka jest droga książki od autora do czytelnika?
 - b) Co robi się z maszynopisem w wydawnictwie?
 - c) Przedstaw poszczególne etapy pracy drukarni towarzyszące produkcji książki. (s. 76—77).

XIV

1. **Wielka Encyklopedia Powszechna t. 1, 3, 4, 6, 8, 11**
Napisz co to jest:
 - a) Akapit,
 - b) Pagina,
 - c) Szpalta,
 - d) Korekta,
 - e) Errata,
 - f) Ilustracja.

XV.

1. Budzyk K.: **Wiadomości o książce**. Warszawa 1961.
Odpowiedz pisemnie na pytania:
 - a) Przedstaw rozwój książki, scharakteryzuj jej postać współczesną. (s. 56).
 - b) Co jest przedmiotem nauki o książce? (s. 154—155).

XVI.

1. Kuglin J.: **Poligrafia książki**. Wrocław 1968.
Odpowiedz pisemnie na pytania:
 - a) Gdzie i kiedy ukazała się pierwsza książka dla niewidomych? (s. 323).
 - b) Z czego składa się alfabet Braille'a (s. 323).
 - c) Ile tomów obejmuje „Potop” H. Sienkiewicza wydrukowany systemem Braille'a (s. 327).
 - d) Określ w tomach roczną produkcję książek dla niewidomych w Polsce. (s. 327).

XVII.

1. **Płomyk 1971 nr 9**.
Odpowiedz pisemnie na pytania:
 - a) Skąd pochodzi słowo „ekslibris” (s. 287).
 - b) Od kiedy upowszechniło się używanie ekslibrisów jako znaków własności?

XVIII.

1. Fal J. G., Świeszczakowski A.: **Twoje hobby**. Propozycje. Rady. Wskazówki. Warszawa 1966.
Odpowiedz pisemnie na pytania:
 - a) Dlaczego książka średniowieczna była rzadkim skarbem? (s. 30).
Jak zabezpieczano ją przed kradzieżą?
 - b) Co to jest bibliofilstwo? (s. 30, 32).

XIX.

1. Dahl S.: **Dzieje książki**. Wrocław 1965.
Odpowiedz pisemnie na pytania:
 - a) Kiedy powstało przedsiębiorstwo „Dom Książki”? (s. 383).

- b) Kto oprócz „DK” prowadzi detaliczną sprzedaż książek? (s. 383).
c) Kto organizuje sprzedaż książki polskiej za granicą? (s. 383).

XX.

1. **Encyklopedia wiedzy o książce.** Wrocław 1965.
Odpowiedz pisemnie na pytania:
a) Co to jest mikrofilm? (Szpalta 1538).
b) Pokaż i omów ilustracje w toku kolejnych faz druku wielobarwnego. (tablica I i II).

XXI.

1. **Kopczewski J.S.: 500 zagadek dla miłośników książek.** Warszawa 1969.
a) Co to są bestsellery? (s. 16).
b) Co to jest „Biały kruk”? Wymień 4 „Białe kruki”. (s. 136).
c) Co to są sygnety drukarskie (s. 68).
d) Ze stron 30—31 wybierz najładniejszy fragment wiersza o książce. Odnajdź jego autora. (s. 115).

XXII.

1. **Płomyk 1970 nr 10.**
Odpowiedz na piśmie na pytania:
a) Wymień najsłynniejsze biblioteki starożytności. (s. 298).
b) Jak była najsłynniejsza, nie istniejąca już obecnie biblioteka polska?
c) Wymień bibliotekę polską mającą najstarszą tradycję w służbie publicznej.
d) Przedstaw funkcje i znaczenie Biblioteki Narodowej.

Bibliografia

1. Budzyk K.: **Wiadomości o książce.** Warszawa 1961.
2. Dahl S.: **Dzieje książki.** Wrocław 1965.
3. Drabeżyński M., Celewski T., Trzaska F.: **Od rękopisu do książki.** Warszawa 1958.
4. Dużyk J.: **W oficynach krakowskich Krakowa XVI wieku.** Warszawa 1971.
5. **Encyklopedia Wiedzy o Książce.** Wrocław 1971.
6. Fal J.G.: Świeszczakowski A.: **Twoje hobby.** Propozycje. Rady. Wskazówki. Warszawa 1966.
7. Grycz J.: **Z dziejów i techniki książki.** Wrocław 1951.
8. Iljin M.: **Czarno na białym.** Warszawa 1964.
9. Jackowski B.: **Książka powstaje.** Warszawa 1948.
10. Jaworczakowa M.: **Przyjaciel na zawsze.** Warszawa 1961.
11. Kopczewski J.S.: **500 zagadek dla miłośników książek.** Warszawa 1969.
12. Krzyżanowski J.: **Historia literatury polskiej.** Warszawa 1964.
13. Kuglin J.: **Poligrafia książki.** Wrocław 1968.
14. **Mała Encyklopedia Powszechna PWN.** Warszawa 1970.
15. Muszkowski J.: **Jan Gutenberg i wynalazienie sztuki drukarskiej.** Warszawa 1948.
16. Ożarzewski Cz.: **Zarys dziejów książki i księgarstwa.** Poznań 1965.
17. **Płomyk 1970 nr 10 rok 1971, nr 9.**
18. **Płomyczek 1961 nr 10.**
19. Porazińska J.: **Kto mi dał skrzydła.** Warszawa 1963.
20. Świerkowski K.: **Zarys wiedzy o książce dla bibliotekarza.** Warszawa 1958.
21. Wasilewska W.: **Wiadomości o książce.** Warszawa 1966.
22. **Wielka Encyklopedia Powszechna, t. 1, 3, 4, 6, 8, 11.**

Turniej czytelnicy dla młodzieży pt. „Astronomia po odkryciach Kopernika” w bibliotekach publicznych woj. katowickiego

W miesiącach od stycznia do czerwca br. w bibliotekach publicznych naszego województwa realizowany był turniej czytelniczy dla młodzieży — „**Astronomia po odkryciach Kopernika**” Był to drugi z kolei etap wchodzący w skład trój etapowego turnieju, ogłoszonego pod wspólnym hasłem „**Od Kopernika do lotów kosmicznych**”.

Turniej ogłoszony dla młodzieży klas V-VIII miał na celu zaznajomienie uczestników z rozwojem astronomii od czasów Kopernika po wiek XX, a także nauczanie korzystania z książek i czasopism popularnonaukowych. Ponieważ materiał objęty turniejem był dość trudny, realizację oparto głównie na lekcjach bibliotecznyc. Przygotowane pomoce metodyczne w formie konspektów lekcji bibliotecznyc obejmowały następujące tematy:

- „Mikołaj Kopernik — jego życie i dzieło”
- „Odkrywali tajemnice wszechświata — przegląd sylwetek astronomów polskich i obcych”
- „Historia przyrządów astronomicznych”
- „Nasz układ słoneczny”.

Wybór lekcji bibliotecznej jako podstawowej formy realizacji turnieju pozwolił na dobre opanowanie przez uczestników materiału, a także przyuczenie do samodzielnej pracy z książką i czasopismem popularnonaukowym.

Ogółem odbyły się 323 lekcje, z których większość przeprowadzono dla uczestników turnieju, pozostałe na zamówienie szkół: w lekcjach dla szkół wzięło udział 1769 uczniów.

Poza lekcjami bibliotecznymi, najczęściej stosowanymi formami realizacji turnieju były wycieczki do Planetarium Śląskiego, prelek-

cje, konkursy błyskawiczne, rysunkowe, wieczory biblioteczne. Ogółem w tego rodzaju imprezach wzięło udział 4 182 uczestników.

Ponadto w bibliotekach sporządzono 175 wystaw i wystawek książkowych, przy czym w kilku bibliotekach eksponowano wystawę wypożyczoną z Planetarium Śląskiego.

Udział w turnieju wzięła młodzież z 90 placówek naszego województwa: były to zarówno biblioteki młodzieżowe jak i uniwersalne — filie bibliotek miejskich oraz biblioteki gromadzkie.

Do eliminacji miejskich i powiatowych doszło 789 czytelników, którzy biorąc udział w sprawdzianie zdobytych wiadomości, wykazali się dobrą znajomością tematu i przygotowaniem. Na podkreślenie zasługuje fakt, że największą liczebnie grupę młodzieży, jednocześnie dobrze przygotowaną miały biblioteki miast: Rybnika, Katowic, Chorzowa, Tych, Mysłowic oraz powiatów pszczyńskiego, cieszyńskiego i wodzisławskiego.

Uczestnicy konkursu wykonali 416 prac, wykazując w nich również swoją znajomość zagadnienia. Są to makiety przyrządów astronomicznych (z drewna, kartonu, drutu), albumy, plansze z układem słonecznym, mapy nieba, kartoteki wycinków prasowych. Niezwykle ciekawy jest cykl opowiadań fantastycznych związanych z życiem na Wenus, napisany przez młodych czytelników MBP w Rybniku.

Wojewódzka Komisja Konkursowa, oceniając przygotowanie uczestników, a także pracę bibliotek w zakresie realizacji turnieju, postanowiła przeznaczyć: 27.000 zł na nagrody dla uczestników oraz 38.000 zł na nagrody dla bibliotekarzy, przy czym:

— nagrodą specjalną wyróżniono bibliotekarkę **Irenę Szmidt** z MBP w Rybniku,

--- nagrodami I stopnia:

Ewę Łagodzińską	z MBP w Bielsku-Białej
Wandę Mlynek	z MBP w Mysłowicach
Urszulę Pająk	z MBP w Czechowicach-Dziedzicach (pow. Bielsko-Biała)
Leokadię Pietruszka	z MBP w Woźnikach (pow. Lubliniec)
Marię Glódek	z MBP w Chorzowie
Marię Skowrońską	z MBP w Sosnowcu
Erykę Miłosz	z PBP w Bielsku-Białej
Bogusławę Janusz	PiMBP w Wodzisławiu Śląskim.

Przyznano również 34 nagrody II stopnia oraz 23 nagrody III stopnia. Przyswojenie sobie przez uczestników wiedzy o życiu i działalności Kopernika, a także o rozwoju astronomii, będzie dobrym wyjściem do rozpoczęcia ostatniego etapu turnieju „**Od Kopernika do lotów kosmicznych**”, który będzie realizowany od września 1972 r. do lutego 1973 r. pod hasłem „**Wiek podbojów kosmosu**”.

„ASTRONOMIA PO ODKRYCIACH KOPERNIKA“

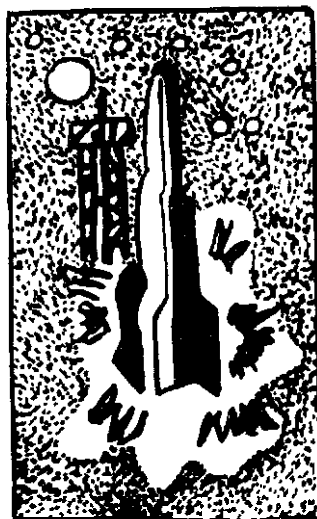
przebieg turnieju czytelniczego
w Filii Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rybniku

Filia Nr 2 MBP w Rybniku jest placówką o charakterze uniwersalnym, jednak duży procent czytelników stanowi młodzież szkolna. Chęć zainteresowania młodzieży zagadnieniami astronomii, życiem i działalnością M. Kopernika zmobilizowała bibliotekę do realizacji turnieju czytelniczego ogłoszonego pod hasłem „Od Kopernika do lotów kosmicznych”. Turniej cieszył się dużą popularnością. Aktywność i zaangażowanie uczestników konkursu zachęcało bibliotekę do podejmowania coraz to nowych zadań.

Do turnieju przystąpiło 320 uczestników; największą grupę stanowili uczniowie klasy VII (45%). Obok systematycznie zdobywanej wiedzy, każdy uczestnik wykonał co najmniej 5 indywidualnych prac konkursowych. Zarówno tematyka jak i formy sporządzonych prac były różnorodne. Starannie wykonano makiety pojazdów kosmicznych, z których wyróżniły się: satelita ziemi „Sputnik 1”, satelita meteorologiczny „Tiros 1” i kosmiczny „Apollo 8” oraz „Lunochod”. Uczestnicy wykonali także rysunki przyrządów astronomicznych oraz makiety południowych i północnych gwiazdozbiorów okolicybiegunowych oraz Drogi Mlecznej.

Jednym z głównych zadań konkursowych było opracowanie kartotek tekstowych. Szeroko rozbudowana została prasowa kartoteka wycinków pt. „Dziś postęp, dziś technika, dziś kosmos”. Młodzież przygotowała 250 opisanych kopert z wycinkami. Poszukiwania artyku-

KLUB MŁODYCH

Y D O I O O D Y
72

ASTRONOMÓW

łów o lotach kosmicznych, ludziach kosmosu i nowych odkryciach zachęcały uczestników konkursu do systematycznego przeglądu prasy.

Większego wkładu pracy wymagało wykonanie kartoteki p.n. „**Wielcy ludzie kosmosu**”. Każdy uczestnik opracował biografię wydawnictw dotyczących wybranego przez siebie astronoma lub kosmonauty. Z pojedynczych opracowań utworzono barwną kartotekę obejmującą 115 biografii.

Innym ciekawym zestawem sporządzonym przez uczestników konkursu jest album znaczków zatytułowany „**Od Kopernika do statku kosmicznego**”. Skompletowanie przez młodzież znaczki zgrupowano tematycznie pod następującymi hasłami:

- **Mikołaj Kopernik**
- **Pojazdy kosmiczne**
- **Kosmonauci**
- **Zwierzęta w kosmosie**
- **Znaczki okolicznościowe**

W opracowaniu szaty graficznej albumu oraz gromadzeniu materiałów udział wzięło 50 uczestników.

Najaktywniejsza grupa uczestników konkursu przystąpiła do pisania powieści fantastycznej pt. „**Nieprzystępny świat pięknej boginki czyli odkryta tajemnica Wenus**”. Powieść jest wyrazem wyobrażeń o wyglądzie planety i życiu na Wenus. Pracę wzbogacono ilustracjami oraz mapami topograficznymi planety.

Uczestnicy konkursu pisali powieść w kąciaku astronomicznym, utworzonym w czasie trwania I etapu turnieju. W toku II etapu konkursu w placówce zorganizowano 15 imprez, z których największą popularnością cieszyły się konkursy oraz lekcje biblioteczne. Omówiono 4 tematy lekcji opracowanych przez WBP. Sprawdzianem zdobytej wiedzy był konkurs z zakresu wiado-

Exlibris

mości prasowych, krzyżówka „Pod znakiem zodiaku” oraz quiz przygotowany przez WBP. Organizowano także cykliczne konkursy rysunkowe.

Ponadto powołany został „**Klub Młodych Astronomów** — „**Łunochody 72**”, który posiada exlibris i legitymacje członkowskie. Obecnie Klub liczy 90 członków.

Ogółem opracowano 25 pomocy metodycznych takich jak: plakaty informujące i propagujące, scenariusze wystaw, konspekty audycji magnetofonowych, regulaminy konkursów, projekty exlibrisu i legitymacji klubu oraz plaszke krzyżówek.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna
w Katowicach, ul. Warszawska 45.

Regulamin konkursu

Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej — Wydział Kultury
Komenda Chorągwi Związku Harcerstwa Polskiego
i Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Katowicach

ogłaszają

OGÓLNOWOJEWÓDZKI KONKURS CZYTELNICZY DLA MŁODZIEŻY

w wieku od 12—15 lat.

pt.

„WIEK PODBOJÓW KOSMOSU”

Celem konkursu jest:

Zapoznanie młodzieży z historią lotów kosmicznych.
Popularyzacja prasy i literatury na temat astronautyki.

Czas trwania: konkurs trwa od września 1972 do lutego 1973.

Realizacja konkursu:

Uczestników konkursu będzie obowiązywała znajomość następujących artykułów i książek:

1. Brzostkiewicz S.: **Po raz drugi na srebrnym globie**. Młody Technik 1970 nr 1 s. 23—31.
2. Gadomski J.: **Luna, księżyc, neon**. W-wa 1970.
3. **Księżyc po raz czwarty**. Młody Technik 1971 nr 9 s. 2/3.
4. Kazimierzczuk Z.: **Osiem księżycowych programów**. Młody Technik 1969 nr 8 s. 4—9.
5. Marks A.: **Trzeci raz na księżycu**. Młody Technik 1971 nr 3 s. 2-3.
6. **Pierwsi ludzie na księżycu**. Młody Technik 1969 nr 8 s. 1—3.
7. Wołczek S.: **Astronautyka**. W-wa 1968.
8. Wołczek O.: **Salut — pierwsza stacja kosmiczna**. Młody Technik 1971 nr 7 s. 2—3.

9. Wolczek O.: **Zdobycie czerwonej planety**. Młody Technik 1972 nr 2 s. 21—29.
10. **ZSRR droga w kosmos**. W-wa 1965.
11. (Kalendarium lotów kosmicznych opracowane przez WBP na podstawie Dokumentacji Prasowej).

W oparciu o wyżej wymienione materiały opracowane zostaną zestawy pytań do eliminacji środowiskowych, miejskich i powiatowych oraz konkursu na szczeblu wojewódzkim.

Eliminacje środowiskowe: odbędą się w pierwszej dekadzie lutego 1973 r. Uczniowie będą odpowiadali na pytania z zakresu wiedzy objętej zestawem obowiązkowym poszerzonej o najważniejsze ogólne zagadnienia z zakresu astronomii, a także wiadomości związane z życiem i działalnością Mikołaja Kopernika. Najlepsi przystąpią do eliminacji wyższego szczebla.

Eliminacje miejskie lub powiatowe przewiduje się w drugiej dekadzie lutego 1973 r. Uczestnicy będą obowiązani do znajomości, obok faktów i zagadnień postawowych, także niektórych ważniejszych szczegółów dotyczących poznania i zdobywania kosmosu. Najlepsi wezmą udział w finale konkursu na szczeblu wojewódzkim.

Przy małej liczbie uczestników można zrezygnować z eliminacji środowiskowych.

Finał konkursu przeprowadzony zostanie w trzeciej dekadzie lutego 1973 r. W czasie rozgrywek finałowych uczestnicy będą odpowiadali na pytania związane nie tylko z zagadnieniami ogólnymi dot. tematu, ale będą zobowiązani również do znajomości szczegółów.

Wojewódzka Komisja Konkursowa, która w czasie finału oceni wiadomości uczestników, a najlepszych nagrodzi, w późniejszym terminie dokona oceny pracy realizatorów konkursu, a najlepszych wytypuje do nagród.

Regulamin podziału i przyznawania nagród dla uczestników i realizatorów zostanie opracowany przez Komisję Wojewódzką po otrzymaniu funduszu przeznaczanego na ten cel.

Zakończenie konkursu

na najlepiej pracujący punkt biblioteczny
w bibliotekach województwa katowickiego

W pierwszych dniach czerwca 1972 podsumowany został konkurs na najlepiej pracujący punkt biblioteczny. Konkurs trwał od I.XII.1971 do 31.V.1972. Przystąpiło do niego 11 powiatów, łącznie 152 punkty.

Nie brały udziału w konkursie powiaty: będziński, tyski i wodzisławski.

Komisja wojewódzka przyznała 12 nagród I stopnia po 1000 zł = 12.000 zł, oraz 26 nagród II stopnia po 500 zł = 13.000 zł.

Łączna suma rozdanych nagród w bonach towarowych wynosi 25.000 zł.

Nagrody I stopnia otrzymali:

1. **Danuta Feidych** — kier. punktu bibl. w Kaniowie-Ochmanowicach pow. bielsko-bialski.

2. **Leontyna Gwara** — kier. punktu bibl. w Wiśle-Jaworniku pow. cieszyński.

3. **Albertyna Halama** — kier. punktu bibl. w Wiśle-Głębcach pow. cieszyński.

4. **Teresa Frontowicz** — kier. punktu bibl. w Mariance-Rędziniskiej pow. częstochowski.

5. **Elżbieta Skrzypczyk** — kier. punktu bibl. w Zawisnej pow. częstochowski.

6. **Gabriela Olszówka** — kier. punktu bibl. w Widorze pow. gliwicki.

7. **Stefan Okaj** — kier. punktu bibl. w Niwie-Skrzeszowie pow. kłobucki.

8. **Gerda Lubojańska** — kier. punktu bibl. w Warłowie pow. lubliniecki.

9. **Mieczysław Leśniak** — kier. punktu PGR „Stencówka” w Studzionce pow. pszczyński.

10. **Małgorzata Berger** — kier. punktu w Zebrzydowicach pow. rybnicki.

11. **Walentyna Romanowska** — kier. punktu w Nowym Chechle pow. tarnogórski.

12. **Bolesław Macha** — kier. punktu w Gołuchowicach-Chruszczobrodzie pow. zawierciański.

Specjalistyczna biblioteka Teatru im. Stanisława Wyspiańskiego w Katowicach liczy ponad 8 tys. wol. Zawiera obok dzieł z teatrolologii bogaty zbiór tekstów, utworów dramatycznych, wśród nich bezcenne egzemplarze robocze i rękopisy. Biblioteka powstała z księgozbioru Teatru Wielkiego we Lwowie, przywiezionego do Katowic w 1945 roku.

(Poglądy 1972, nr 13)

**NAGRODY CENTRALNE I ODZNACZENIA
PRYZNANE BIBLIOTEKARZOM
Z OKAZJI DNIA DZIAŁACZA KULTURY**

Nagrody centralne

Lp.	Imię i nazwisko	Stanowisko	Miejscowość
1	Jadwiga Ilnicka	Kierownik Działu Gromadzenia i Opracowania Zbiorów MBP	Sosnowiec
2	Jadwiga Pfeil	Kierownik GBP	Olsztyn — Częstochowa p. —
3	Zofia Sikora	Kierownik Wypożyczalni MBP	Cieszyn

Odznaka „Zasłużony Działacz Kultury”

1	Maria Guzy	Kierownik świetlicy i filii bibliotecznej	Będów — Będzin p.
2	Euzebiusz Kawka	Kierownik Biblioteki Gromadzkiej	Chruszczobród — Zawiercie

Odznaka „Zasłużony w Rozwoju Województwa Katowickiego”

1	Józefa Brzęś	Kierownik GBP	Pławniowice — Gliwice p.
2	Maria Guzy	Kierownik świetlicy i filii bibliotecznej	Będów — Będzin p.
3	Amalia Rompel	Bibliotekarz MBP	Katowice
4	Krystyna Biazik	Kierownik GBP	Ostrowy — Kłobuck
5	Maria Gawęda	Kierownik PiMBP	Kłobuck
6	Elżbieta Solipiwo	Z-ca Dyrektora MBP	Sosnowiec

Wieści z bibliotek

WOJEWÓDZTWO

OPOLSKIE

Kierowniczka PiMBP z Koźła z wizytą u I Sekretarza KC PZPR Edwarda Gierka

Z okazji Dni Oświaty Książki i Prasy I Sekretarz KC PZPR Edward Gierek podejmował przedstawicieli kultury z różnych środowisk w Polsce. Pracowników Bibliotek Powszechnych reprezentowała Kol. **Stefania Smajek**, kierownik jednej z najlepszych Bibliotek na Opolszczyźnie. Kol. **Smajek** miała ogromną treść, ale dzielnie i „fotogenicznie” wywiązała się z zadania. Zapoznała obecnych z osiągnięciami w dziedzinie kultury na Opolszczyźnie i zaprosiła I Sekretarza KC PZPR do naszego województwa. Jesteśmy z niej dumni i cieszymy się, że w gronie tak wybitnych przedstawicieli kultury nie zabrakło i bibliotekarza.

Przewodniczący Rady Państwa Prof. dr Henryk Jabłoński odwiedził Bibliotekę

W dniach od 24 do 25 maja br. bawił na Opolszczyźnie Przewodniczący Rady Państwa Prof. dr **Henryk Jabłoński**. Ponieważ był gościem Opolskiej Spółdzielni Mieszkaniowej i zwiedzał Klub przy ul. Luboszyckiej, odwiedził również Filię nr 5 WiMBP. Przewodniczący Rady Państwa wyraził uznanie dla pracy biblioteki i wpisał się do książki pamiątkowej. W godzinach popołudniowych 25 maja br. Przewodniczący Rady Państwa spotkał się z aktywem kulturalno-oświatowym miasta Opola w Muzeum Wsi Opolskiej w Bierkowicach. W imieniu zebranych, dostojnego gościa powitał Sekretarz Komitetu Srodowiskowego PZPR, mgr **Roman Sękowski**. Bibliotekarzy na tym spotkaniu reprezentowali: **Janina Koś-**

ciów kierownik Działu Udostępnienia WiMBP oraz **Mieczysław Faber** Kierownik Działu Informacyjno-Bibliograficznego WiMBP.

Odznaczenia dla bibliotekarzy w Dniu Działacza Kultury

W dniu 23 maja br. odbyła się tradycyjna uroczystość wojewódzka z okazji Dnia Działacza Kultury. Tym razem nie było akademii, lecz kameralne spotkania działaczy kultury z przedstawicielami wojewódzkich władz państwowych i związkowych. W „Złotej Sali” PWRN odbyła się uroczystość dekorowania działaczy kultury odznaczeniami państwowymi i odznakami „Zasłużonemu Opolszczyźnie” i „Zasłużony Działacz Kultury”. Wśród wyróżnionych było wielu bibliotekarzy. Odznaki „Zasłużonemu Opolszczyźnie” otrzymali:

1. **Danuta Branicka** — instruktor WiMBP.
2. **Teresa Dąbrowska** — kierownik PiMBP Olesno.
3. **Teresa Jakubczak** — kierownik Oddziału Dziecięcego WiMBP.
4. **Halina Komar** — kierownik PiMBP Krapkowie.
5. **Aniela Moszowska** — kierownik PBP Brzeg.

Odznaki „Zasłużonego Działacza Kultury” otrzymali:

1. **Henryk Ostrowski** — kierownik PiMBP Namysłów.
 2. **Anna Ozner** — kierownik GBP w Tarnowic Grodkowskim.
- Ponadto Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. E. Smółki w Opolu otrzymała zbiorową odznakę „Zasłużonemu Opolszczyźnie” wraz z **Medalem 20-lecia Województwa Opolskiego**.

Wystawa „Bibliotheca Patria”

W maju i czerwcu br. w filii WiMBP nr 6 eksponowana była wystawa objazdowa Biblioteki Narodo-

wej pt. „Bibliotheca Patria”. Przewodnik po wystawie wydrukowany przez Bibliotekę Narodową nagrano na taśmę magnetofonową.

Wystawę zwiedzały wycieczki ze szkół i czytelnicy indywidualni. Zostanie ona przekazana następnie do Olesna, Prudnika i Raciborza.

Z wizytą u bibliotekarzy Białostoczczyzny

Od 11 do 15 czerwca br. bibliotekarze Opolszczyzny wymieniali swe doświadczenia z kolegami z województwa białostockiego. Od Opoja do Białegostoku mknęły szosą 4 mikrobusy z napisami PiMBP w... , wzbudzając zazdrość i zdumienie bibliotekarzy w tamtym województwie. Nie są oni bowiem jeszcze tak zmotoryzowani, my natomiast uważamy, że mamy samochodów stanowczo za mało. Wysiłek bibliotekarzy białostockich w upowszechnieniu czytelnictwa został w pełni przez nas doceniony. Szczególnie uderzyła nas duża ilość punktów bibliotecznych. Zdobyte doświadczenia będziemy wykorzystywać w naszej pracy. Piękno krajobrazu, gościnność gospodarzy. Puszcza Białowiejska i żubry (dość zresztą mizerne, jak na nasze wyobrażenia) tak podziały na wyobraźnię Opolan, że

bez przerwy pisano poematy i teksty przyspiewek jako że Festiwal Piosenki był już za pasem. Do historii przejdzie kąpiel Dyrektora w jeziorze Wigry. Nikt nie przypuszczał, „że bibliotekarze tak dobrze pływają”. Kol. **Danuta Branicka** dostała od uczestników widokówkę pałacu Branickich.

Konferencja w Szczecinie

Od 5 do 8 czerwca br. odbywała się w Szczecinie ogólnopolska konferencja na temat pomocy metodycznych, połączona z wystawą na które składały się eksponaty nadesłane z całej Polski. W konferencji brali udział z WiMBP w Opolu — mgr **Ireneusz Chudy** — kierownik Działu Instrukcyjno-Methodycznego, kol. **Maria Deblessem** — instruktor oraz kol. **Janina Kościów** — kierownik Działu Udostępnienia.

WBP w Katowicach reprezentowały koleżanki mgr **Elżbieta Hatko** — kierownik Działu Instrukcyjno-Methodycznego oraz mgr **Gabriela Ociepka** instruktor. Pokazane na wystawie pomoce metodyczne stosowane w naszych bibliotekach napawają smutkiem, upewniły bibliotekarzy, że najwyższy czas, aby je drukować i opracowywać centralnie.

WOJEWÓDZTWO

KATOWICKIE

Tegoroczna laureatka nagrody wojewódzkiej

Laureatką nagrody wojewódzkiej przyznanej przez Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach z okazji Święta 22 lipca za działalność w dziedzinie kultury, i nauki została, między innymi wybitnymi przedstawicielami, zasłużona dyrektorka Miejskiej Biblioteki Publicznej w Sosnowcu mgr **Hanna Kram**.

Jest to czwarta nagroda wojewódzka przyznana bibliotekarzowi.

Tegorocznej laureatce serdecznie gratulujemy!

Odnaczenie im. Janka Krasickiego

Uchwałą Sekretariatu ZG ZMS z dnia 1972 roku Odnaczenie im. Janka Krasickiego przyznane zostało **Eleonorze Pozor** — instruktorkowi Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Katowicach za działalność społeczną w ZMS, a szczególnie za upowszechnienie czytelnictwa w ramach Ogólnopolskiego Turnieju Czytelniczego ZMS.

Budynek MBP w Czeladzi.

Fragment wypożyczalni dla dorosłych w MBP w Czeladzi.

Nowe obiekty biblioteczne w województwie katowickim

5. stycznia 1972 r. społeczeństwo Czeladzi otrzymało nowy budynek Miejskiej Biblioteki Publicznej. Jest to samodzielny jednopiętrowy pawilon, usytuowany w centrum miasta. Ogólna powierzchnia użytkowa budynku (bez piwnic, kotłowni, urządzeń sanitarnych) wynosi 675 m².

Na piętrze usytuowano: wypożyczalnię dla dorosłych, czytelnię naukową i czasopism oraz 2 pokoje samokształceniowe. Parter przeznaczono na: wypożyczalnię i czytelnię dla dzieci i młodzieży, salę wystawową, pracownię biblioteczną i pomieszczenia administracyjne.

Budynek posiada również obszerne piwnice (8 izb o łącznej powierzchni ok. 200 m²), znajdzie w nich pomieszczenie magazyn druków zbędnych.

Bibliotekę wyposażono w nowy estetyczny sprzęt.

Cały obiekt sprawia bardzo korzystne wrażenie, zachęca do odwiedzania i przebywania w swym nowoczesnym wnętrzu. Dowodem tego, jest stale wzrastająca liczba czytelników, która za I kwartał br. wynosiła 3200 osób, tzn. akurat tyle, ile w ubiegłym roku notowano pod koniec września. Potwierdza się tu założenie, iż najlepszą propagandą książki i czytelnictwa są nowoczesne, estetyczne i właściwie wyposażone biblioteki.

Słowa uznania należą się miejscowym władzom za trud włożony w realizację budowy tego obiektu, zaś mieszkańcom Czeladzi można jedynie pozazdrościć takiej placówki.

☆

Do nowego, zbudowanego w tym samym społecznym pawilonie przeniesiono również filię Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zabrze-Maciejowe. W pawilonie tym, prócz biblioteki, znalazły pomieszczenia klubokawiarnia „Ruch” oraz Młodzieżowy Klub Rejonowego Frontu Jedności Narodu.

Także Gliwice w kwietniu br. otrzymały lokal z nowego budownictwa. Jest to pawilon wybudowany przez Spółdzielnię Mieszkaniową na osiedlu Millenium. Pawilon zawiera dwie duże sale, które przeznaczają się dla czytelnictwa dorosłych i młodzieży, przy czym zapewni się również warunki czytelniane-hall i pokój na prace wewnętrzne i rekreację pracowników. Całość przeszklona, nowoczesna, a już starania MBP zapewniły estetyczne urządzenie wnętrza, przy czym jednym z elementów dekoracyjnych były same książki, których 4000 oprawiono w folię. Znalazło to uznanie w oczach władz, które przybyły na uroczystość otwarcia tego obiektu w przeddzień Święta Maja-wego. Wyrazem docenienia roli książki i biblioteki w mieście była obecność Przewodniczącego MRN i Sekretarza KP PZPR.

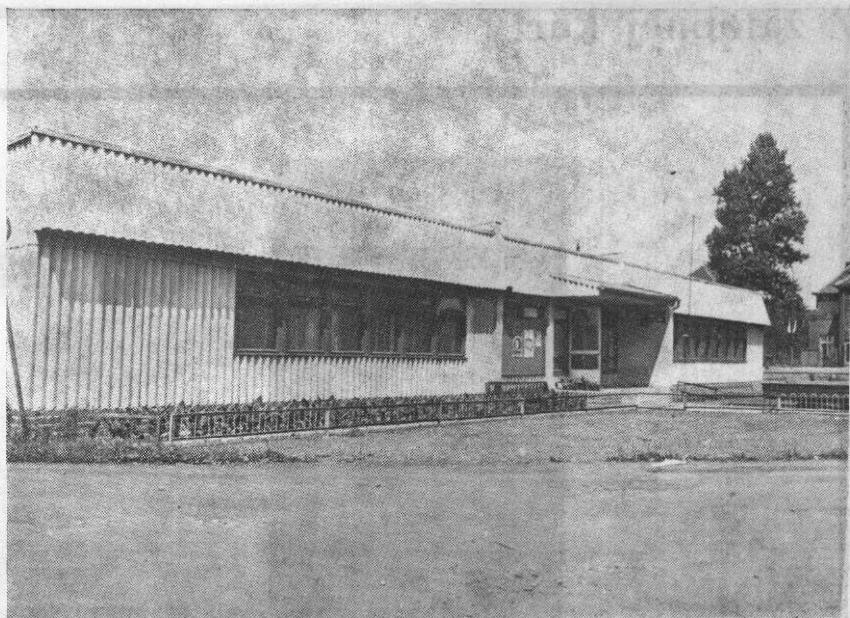
Przy tej okazji na ręce dyrektora MBP wręczono odznaczenie dla Biblioteki „Zasłużonemu w rozwoju Gliwice”.

W ciągu trzech miesięcy działalności tej filii zarejestrowało się 777 czytelników, co świadczy, jak bardzo biblioteki potrzebne są społeczeństwu. Oby więc Gliwice i w innych osiedlach jak najprędzej mogły otrzymać takie placówki. Rysują się realne na to widoki, a potrzeby są bezsporne.

Wymiana doświadczeń

W dniach 8—10 czerwca br. bawili na terenie naszego województwa 50-osobowa grupa bibliotekarzy z województwa zielonogórskiego. Podczas swego pobytu goście zapoznali się z pracą wybranych bibliotek na terenie GOP-u oraz zwiedzili również niektóre placówki w powiatach bielskim i cieszyńskim. Spotkanie z bibliotekarzami zielonogórskimi ułynęło w bardzo przyjemnej atmosferze.

Dyrektorzy i kierownicy bibliotek wojew. katowickiego w dniach od 29—31 maja zwiedzali z kolei biblioteki w województwie łódzkim. 40 osobowa grupa szczególnie inte-

Pawilon w Zabrze-Maciejowie.

resowała się nowym budownictwem bibliotecznym oraz licznymi zabytkami etnograficznymi tego regionu. Dużym przeżyciem był również spektakl w Teatrze Wielkim w Łodzi.

Serdeczność gospodarzy oraz piękno krajobrazu pozostaną na długo w naszej pamięci.

Kolejne wyrównanie płac dla bibliotekarzy

W I kwartale rb. Prez. WRN w Katowicach przekazało 579.000 zł na wyrównanie płac dla bibliotekarzy zatrudnionych w niepełnym wymiarze godzin. Wyrównanie obowiązuje od 1 stycznia br. i objęło głównie bibliotekarzy pracujących na wsi. Na biblioteki wiejskie przekazano bowiem 396.000 zł, bibliotekom miejskim przydzielono 183.000 zł.

Jest to w ostatnim okresie drugie wyrównanie płac bibliotekarskich, pierwsze, przyznane w grudniu ub. w wysokości 222 tys. zł. objęło pracowników etatowych zatrudnionych w bibliotekach miejskich.

W okresie tegorocznych Dni Oświaty Książki i Prasy, prasa wojewódzka i regionalna zamieściła wiele informacji z życia naszych bibliotek. Do jednej z ciekawszych należy wypowiedź dyrektora Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zabrzu, kol. **Henryka Morcinka**, której fragment podajemy za Głosem Zabrze:

„Stosownie do nowej „Ustawy bibliotecznej” z 1968 roku biblioteki publiczne powinny gromadzić materiały biblioteczne, więc już nie tylko książki, czasopisma, ale także płyty gramofonowe, taśmy magnetofonowe, filmy i przeźrocza oraz odpowiednią aparaturę, konieczną do ich odtwarzania i zaprezentowania odbiorcy. Materiały te stanowią „nową postać książki”. Pozwalają na szybsze i bardziej atrakcyjne przekazywanie wiedzy, informacji. Decydują o nowoczesności biblioteki.”—

Z żałobnej karty

Czesława Jędrysek

Dnia 8 sierpnia 1972 r. zmarła koleżanka Czesława Jędrysek — bibliotekarka, długoletnia Kierowniczka Wypożyczalni Dziecięcej Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gliwicach.

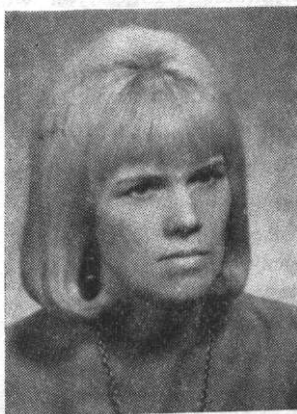
Urodziła się 26 września 1917 r. w Gilowicach pow. Żywiec. W czasie okupacji pracowała w Trzebini w drukarni jako pomoc introligatorska. Z Gliwicami związana od 1948 r. Do 1958 r. pracuje w charakterze sekretarki w szkole nr 19 w Gliwicach. Następnie, po ukończeniu kursu POKKB w 1960 r., rozpoczyna pracę w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Gliwicach.

Była zawsze pogodna, pełna swoistego humoru i męstwa w znoszeniu trudów. Okazywała duże zainteresowanie dla spraw bibliotecznych a szczególnie czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży.

Będzie nam Jej bardzo brakowało w naszych szeregach bibliotekarzy.

Liczne grono koleżanek odprowadziło Ją dnia 11 sierpnia br. na miejsce wiecznego spoczynku.

Irena Kopczyńska-Pacakowa

Dnia 17 sierpnia 1972 r. odeszła od nas na zawsze w wieku 32 lat Irena, Stefania Kopczyńska-Pacakowa — Instruktor Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gliwicach.

W naszej pamięci zapisała się jako człowiek oddany sprawom bibliotekarstwa, serdeczna koleżanka, zawsze pełna energii jako organizator imprez czytelniczych na terenie miasta Gliwic.

Przez 16 lat pracy w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Gliwicach, w tym 12 w charakterze instruktora, swoje umiejętności i serce poświęciła kształceniu młodej kadry bibliotekarskiej.

Kol. Irena Pacakowa cieszyła się wielkim zaufaniem współpracowników, czego dowodem było powierzenie Jej od szeregu lat funkcji Przewodniczącej Rady Zakładowej Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki przy Miejskiej Bibliotece Publicznej.

Z wielkim żalem żegnaliśmy Naszą Koleżankę dnia 19 sierpnia br.

SPIS TREŚCI:

<i>WiMBP Opole</i>	Analiza działalności bibliotek publicznych woj. opolskiego za rok 1971	3
<i>W. Stelmach — PiMBP Myszków</i>	Z historii bibliotek powiatu myszkowskiego	11
<i>G. Ociepka, J. Kościów — WBP Katowice, WiMBP Opole</i>	O czym radzono w Szczecinie	14
<i>E. Dankowska — PiMBP Świnoujście</i>	Parki narodowe w Polsce	16
	Chronimy przyrodę ojczyzną	21
	Parki narodowe (zestaw bibliograficzny)	27
	Parki narodowe (scenariusz wystawki)	29
<i>M. Basińska — MBP Łódź</i>	Książki o książce (bibliografia zalecająca)	30
<i>H. Kowalska — WiMBP Opole</i>	W 50 rocznicę — Związek Polaków w Niemczech	39
<i>M. Pietruszkowa — MBP Tychy</i>	Ubytek księgozbioru publicznych bibliotek powszechnych w świetle obowiązujących przepisów	45
<i>Piechaczek — MBP Racibórz</i>	Historia książki dawnej i współczesnej	51
<i>H. Balaszczuk</i>	Turniej czytelniczy dla młodzieży „Astronomia po odkryciach Kopernika”	57
<i>J. Szmidt — MBP Rybnik</i>	Przebieg turnieju czytelniczego w Filii Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rybniku	59
<i>WBP</i>	Regulamin konkursu czytelniczego dla młodzieży w wieku od 12—15 lat województwa katowickiego	61
<i>WiMBP Opole</i>		
<i>WBP Katowice</i>	Więści z bibliotek	65
<i>WBP</i>	Z żałobnej karty	70

DOMINUM

МІСЬКІ ПУБЛІКАЦІЇ
БІБЛІОТЕКИ

ДОМА
МІСЬКІ

БІБЛІОТЕКА
МІСЬКІ ПУБЛІКАЦІЇ
БІБЛІОТЕКИ

PIĘRNO KTÓRE CHRONIMY

ŚLÓWIŃSKI
PARK NARODOWY

WOJŃSKI
PARK NARODOWY

„UŚWIADOMIĆ SOBIE NALEŻY, ŻE NARÓD
KTÓRY MÓGĄC CHRONIĆ POWIERZONE MU
PRZEZ PRZYRODĘ DOKUMENTY NAUKOWE
DOPROWADZA DO ICH UNICESTWIENIA
ZASŁUGUJE SŁUSZNIE NA NALEŻNE MU
MIANÓ NARÓDU BARBARZYŃSKIEGO.

BIAŁOWIEŃSKI
PARK NARODOWY

WIELKOPOLSKI
PARK NARODOWY

KAMPINOSKI
PARK NARODOWY

„...JEDYNYMI DOWODAMI RZECZOWYMI W JEGO
ROZUMIOWANIACH, TAK I GEOLOG POWINEN,
OILE LEŻY TO W JEGO MÓLE, OCHRONIĆ
TE PRZEDMIOTY I ZJAWISKA KTÓRE WY-
RÓŻNIAJĄ SIĘ JAKO JEDYNE W SWOIM
RODZAJU LUB BARDZO RZĄDKO SPOTY-
KANE OKAZY DZIAŁANIA CZYNNIKÓW
GEOLOGICZNYCH”

KARKONOSKI
PARK NARODOWY

„...LASY I GAJE...KOŁO JELENIEJ GÓRY...
ORAZ WSZYSTKIE INNE LASY, GAJE I
GÓRSKIE PUSZCZE...NIE BĘDĄ SPRZE-
DAWANE LECZ POZOSTAWIONE I ZA-
CHOWANE W ICH DOTYCHCZASOWYM
STANIE ORAZ NIE BĘDZIE SIĘ ICH TRZE-
BIĆ I NOWYCH WSI ZAKŁADAĆ.

ŚWIĘTOKRZYSKI
PARK NARODOWY

OJCOWSKI
PARK NARODOWY

BABIOGÓRSKI
PARK
NARODOWY

PIENIŃSKI
PARK NARODOWY

TATRZAŃSKI
PARK
NARODOWY